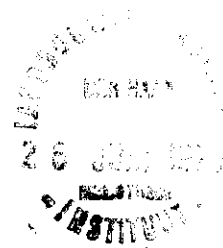

Drs. J.G.A. Overgaauw
Drs. S.A. Tjoa

**HET GRONDVERKEER IN DE LAND- EN TUINBOUW IN DE PERIODE
MEI 1970 - MEI 1971**

Interne Nota 201

L5
201^a

April 1975

2171705

INHOUD

	Blz.
INLEIDING	5
HOOFDSTUK I SAMENVATTING	7
HOOFDSTUK II DOEL EN OPZET VAN HET GRONDMARKT- ONDERZOEK	11
HOOFDSTUK III BEDRIJFSOVERDRACHTEN EN BEDRIJFS- OPHEFFINGEN	14
HOOFDSTUK IV DE VERKLEINDE BEDRIJVEN	22
HOOFDSTUK V DE VERGROTE BEDRIJVEN	28
HOOFDSTUK VI DE GRONDPRIJZEN (prijsklassen) van verkochte- en aangekochte grond	35
BIJLAGEN	46

INLEIDING

In deze interne nota zijn de resultaten neergelegd van een proefonderzoek naar het grondverkeer en de grondprijzen in de periode mei 1970 tot mei 1971. Dit proefonderzoek is uitgevoerd omdat er behoefte aan meer informatie over de grondmarkt dan in de statistieken van het CBS aanwezig is. Met name zou er meer inzicht moeten komen in (recente) ontwikkelingen van de prijzen van landbouwgrond en in het functioneren van de grondmarkt.

Het proefonderzoek is beperkt tot veranderingen in het gebruik van landbouwgrond. Hierbij is uitgegaan van een aselechte steekproef van 3 000 bedrijven uit de metellingen van het CBS. Veranderingen in het opgegeven areaal, het niet meer aanwezig zijn in de metelling of het voor het eerst voorkomen in de telling zijn onderzocht. M.b.v. enquêteformulieren is het materiaal verzameld door de districtbureauhouders van de STULM. De controle en verwerking van het materiaal hebben veel tijd gevegd. Gebleken is dat de mogelijkheden om een dergelijk onderzoek door de DBH's te laten uitvoeren beperkt zijn. De vraagstelling op de enquêteformulieren dient eenvoudig en duidelijker te zijn.

Hoewel het verzamelde materiaal zijn actualiteit verloren heeft, zijn de naar voren gekomen gegevens interessant genoeg om in een interne nota vast te leggen.

Het onderzoek is uitgevoerd op de voormalige afd. Algemeen Economisch Onderzoek.

In de voorbereiding en opzet van het onderzoek heeft de heer J.R. van Beek, die inmiddels de LEI-dienst verlaten heeft, een belangrijk aandeel gehad. Het onderzoek is voortgezet door drs. J.G.A. Overgaauw en drs. S.A. Tjoa.

HOOFDSTUK I

SAMENVATTING

Beëindigde bedrijven (overgenomen- en opgeheven bedrijven)

In de periode mei 1970 tot mei 1971 zijn er 6 800 bedrijven (5 100 landbouw- en 1 700 tuinbouwbedrijven) door de exploitanten beëindigd. Dit is 3,8% van het aantal land- en tuinbouwbedrijven per mei 1970.

De reden van de staking van de bedrijfsexploitatie is bij 60% van de bedrijven gevorderde leeftijd, ziekte, invaliditeit of overlijden van het bedrijfshoofd; 29% van de bedrijfshoofden heeft de bedrijfsuitoefening vrijwillig gestaakt, omdat het bedrijf onvoldoende perspectieven bood. Voorts was 5% gedwongen het bedrijf te beëindigen, vnl. omdat de grond een niet-agrarische bestemming kreeg. De resterende 6% heeft het bedrijf om diverse redenen beëindigd.

Van de vrijwillig gestaakte landbouwbedrijven had ca. 90% een bedrijfsoppervlakte, die kleiner was dan 20 ha. Twee derde van de vrijwillig gestaakte bedrijven had een bedrijfsgrootte, die kleiner was dan 80 sbe.

Van degenen, die de bedrijfsexploitatie beëindigd hebben zijn er 7% in de land- en tuinbouw werkzaam gebleven, hetzij door elders een bedrijf te beginnen, hetzij door als arbeider in de land- en tuinbouw te gaan werken.

De grond van de beëindigde bedrijven

De oppervlakte grond van de beëindigde bedrijven beslaat 67 700 ha waarvan 64 200 ha betrekking heeft op landbouwbedrijven en 4 500 ha op tuinbouwbedrijven. Deze grond is als volgt aangewend:

- bedrijfsovername	32 400 ha
- bedrijfsuitbreiding van bestaande bedrijven	24 700 ha
- S.B.L., niet persoonlijke agrarische ondernemingen en onbekend	6 100 ha
- niet-agrarische bestemming	4 500 ha
	<u>67 700 ha</u>

De bedrijven die voortgezet zijn komen vnl. in handen van de zoon of de schoonzoon. Dit is namelijk het geval bij 27 500 ha grond van de 32 400 ha die aangewend is voor bedrijfsovername. De bedrijven die overgenomen worden, zijn in hoofdzaak de bedrijven die wegens natuurlijke redenen (overlijden, ziekte en ouderdom) beëindigd zijn.

De grond die aangewend is voor bedrijfsuitbreiding van bestaande bedrijven, gaat slechts voor 17% naar de zoon of schoonzoon.

Wijze van grondoverdracht

De eigendomsgrond van landbouwbedrijven die bestemd is voor bedrijfsovername (21 400 ha) is voor bijna de helft in pacht overgedragen. Het betreft hier vnl. bedrijfsovername door de (schoon)zoon. Het gaat hier om tijdelijke familiepacht om de financiering van de bedrijfsovername te vergemakkelijken. Bij de tuinbouwbedrijven komt dit ook voor, doch in mindere mate. De pachtgrond, die bij bedrijfsovername aan de nieuwe ondernemer wordt overgedragen, blijft vrijwel geheel gepachte grond.

De eigendomsgrond, afkomstig van beëindigde bedrijven en bestemd voor bedrijfsuitbreiding is voor ruim 40% verpacht aan de nieuwe gebruikers. In tegenstelling tot de gepachte grond, die bestemd is voor bedrijfsovername, is de pachtgrond die gebruikt wordt voor bedrijfsuitbreiding wel voor een belangrijk gedeelte (ca. 40%) verkocht aan de nieuwe gebruikers.

Verkleinde bedrijven

Het aantal bedrijven waarvan de bedrijfsoppervlakte verkleind is overtreft verre het aantal bedrijven dat de bedrijfsexploitatie gestaakt heeft. Van mei 1970 tot mei 1971 zijn er 11 610 bedrijven (9 830 landbouwbedrijven en 1 780 tuinbouwbedrijven) die een gedeelte van hun bedrijfsoppervlakte hebben afgestaan. In totaal gaat het om een bedrijfsverkleining van 36 600 ha. Van deze bedrijven is er echter een aantal (880) dat tevens de bedrijfsoppervlakte vergroot heeft - in totaal met 4 800 ha - zodat de bedrijfsverkleining van deze bedrijven per saldo 31 800 ha bedraagt.

De redenen van bedrijfsverkleining lopen zeer uiteen

Een groot aantal bedrijfsverkleiningen is een gevolg van de onttrekking van de grond aan de agrarische bestemming (ruim 31% van de bedrijfsverkleinende transacties) en van de beëindiging van het pachtcontract door de verpachter; (bij de landbouwbedrijven 17,3% van de transacties en bij de tuinbouwbedrijven bijna 11% van de transacties).

De bestemming van de oppervlakte waarmee de land- en tuinbouwbedrijven verkleind zijn kan als volgt gerubriceerd worden:

- niet-agrarische bestemming	10 400 ha
- naar S.B.L. en onbekend	2 500 ha
- bedrijfsstichting	6 500 ha
- bedrijfsuitbreiding	17 200 ha
	<u>36 600 ha</u>

De grond die afgesplitst is voor bedrijfsstichting (6 500 ha) is overgedragen grond aan exploitanten, die nog geen grond in exploitatie hadden.

De nieuwe gebruikers zijn voor 70% jonger dan 40 jaar. Verder blijkt dat de nieuwe gebruikers bij 65% van de transacties familie van de vorige gebruikers zijn. De helft van de transacties heeft betrekking op grond die afgestaan is aan de zoon of de schoonzoon. Van de 6 100 ha landbouw-

grond, die aangewend is voor de bedrijfsstichting, was 4100 ha eigendom van de vorige gebruikers. Hiervan is ongeveer de helft verpacht aan de nieuwe gebruikers. De afgesplitste pachtgrond is vrijwel geheel als zodanig aan de nieuwe exploitanten overgedragen.

De grond die aangewend is voor bedrijfsuitbreiding vormt 47% (17 200 ha) van de oppervlakte van de land- en tuinbouwbedrijven die hun oppervlakte verkleind hebben. Hiervan is slechts 2 200 ha (13%) aan de zoon of schoonzoon overgedragen.

Vergrote bedrijven

De bestaande land- en tuinbouwbedrijven zijn van mei 1970 tot mei 1971 in totaal met 46 500 ha vergroot. Deze bedrijfsuitbreidingen zijn afkomstig van opgeheven bedrijven (24 700 ha), verkleinde bedrijven (17 200 ha) en van de S.B.L. en onbekende herkomst (4 600 ha). In totaal hebben 12 900 landbouwbedrijven en 1 700 tuinbouwbedrijven hun bedrijf vergroot. De vergrote landbouwbedrijven hebben hun bedrijf gemiddeld met 3,4 ha uitgebreid.

In tabel I.1 is een overzicht gegeven van de bedrijfsvergrotingen per oppervlakteklasse.

Tabel I.1 Bedrijfsvergrotingen van mei 1970 tot mei 1971

Oppervlakte klasse van de vergrote bedrijven	Aantal vergrote bedrijven	Vergrote oppervlakte (ha)
Landbouwbedrijven		
< 5 ha	1 500	3 500
15 - 10 ha	2 300	4 400
10 - 20 ha	6 100	18 900
20 - 30 ha	2 000	8 500
> 30 ha	1 000	8 400
Totaal landbouwbedrijven	12 900	43 700
Tuinbouwbedrijven	1 700	2 800
Totaal generaal	14 600	46 500

De vergrote bedrijfsoppervlakte is bij de landbouwbedrijven voor 55% verkregen via pacht; bij de vergrote oppervlakte van de tuinbouwbedrijven is dit percentage 46.

De ligging van de aangetrokken grond is over het algemeen gunstig, hoewel maar een klein gedeelte van de toegevoegde grond grenst aan de huiskavel van de bedrijven.

Grondprijzen

De hoogte van de aan- en verkoopprijzen van grond vertoont een grote spreiding.

Wanneer de grond verkocht wordt voor een niet-agrarische bestemming komen er relatief veel hoge prijzen voor. Ca. de helft van de verkoopprijzen van grond voor niet-agrarische doeleinden ligt hoger dan f 17 500,- per ha.

Bij bedrijfsovername door de zoon of de schoonzoon ligt de prijs gemiddeld aanmerkelijk lager dan de prijzen die betaald worden door andere agrariërs. Globaal berekend ligt de koopprijs van de (schoon)zoon gemiddeld 26% lager dan de prijs die andere agrariërs moeten betalen.

De aankooprijzen van grond voor bedrijfsvergroting - die meestal op kleine kavels betrekking hebben - liggen voor het leeuwedeel van de transacties gespreid tussen f 6 000,- en f 12 500,- per ha.

Bij vergelijking van de aankooprijzen van grond in de verschillende regio's blijkt dat er in het noorden van Nederland (Groningen, Friesland en Drenthe) relatief meer lagere prijzen voorkomen dan in de andere regio's.

HOOFDSTUK II

DOEL EN OPZET VAN HET GRONDMARKTONDERZOEK

Doel van het onderzoek

Dit onderzoek beoogt meer inzicht te verschaffen in de markt van agrarische grond. Er bestaat behoefte om meer informatie te verkrijgen over de wijzigingen, die er in het gebruik en in de eigendom van land- en tuinbouwgrond optreden. Om dit te verwezenlijken zou er een onderzoek ingesteld moeten worden bij de eigenaars en de gebruikers van landbouwgrond. Dit vereist een omvangrijk onderzoek, met name wanneer gebruik en eigendom niet samenvallen, zoals bij de verpachte grond het geval is. Teneinde de omvang van het onderzoek wat te beperken is er bij wijze van proef voor de periode mei 1970 tot mei 1971 een onderzoek ingesteld naar de wijzigingen die zich hebben voorgedaan in het gebruik van agrarische grond. Voor zover veranderingen in het gebruik samenvallen met veranderingen in de eigendom van het grondgebruik zijn deze ook onderzocht.

Bij wijzigingen in het grondgebruik is er aan het volgende aandacht besteed:

1. Gebruiksbeëindigingen door de exploitant (bedrijfsoverdrachten en bedrijfsopheffingen):
 - reden voor gebruiksbeëindiging;
 - grootte van de bedrijven en de beschikbaar gekomen grond;
 - bestemming van de grond;
 - wijze van overdracht van de grond (pacht-eigendom).
2. Bedrijfsverkleiningen:
 - reden van bedrijfsverkleining;
 - welke bedrijven zijn er verkleind;
 - bestemming van de afgestoten grond;
 - wijze van overdracht van de grond.
3. Bedrijfsvergrotingen:
 - welke bedrijven zijn er vergroot;
 - herkomst van de grond;
 - wijze van verkrijging van de grond.
4. Koop- en verkoopprijzen (prijsklassen) van grond, die zowel van gebruiker als eigenaar gewisseld zijn.

Indeling van het rapport

Bij het onderzoek naar de mutaties in de agrarische grond is er in de volgende hoofdstukken steeds onderscheid gemaakt tussen landbouwbedrijven en tuinbouwbedrijven, waarbij als criterium het aantal sbe's

is toegenomen. Zijn er 50% of meer van de sbe's bestemd voor de landbouw dan is er sprake van een landbouwbedrijf.

In hoofdstuk III zijn de bedrijven, waarvan de exploitant het gebruik beëindigd heeft, hetzij door overdracht van het bedrijf, hetzij door bedrijfsopheffing behandeld (basis formulier A/B). Hierbij komen aan de orde: de reden van de gebruiksbeëindiging, de wijze van overdracht van de grond, de bezigheden van de (ex)landbouwers en tuinders. Verder is er nagegaan naar wie de grond gegaan is. Ook de oppervlakte van de bedrijven van herkomst en bestemming is gegeven.

In hoofdstuk IV zijn de verkleinde bedrijven behandeld (basis formulier B). Hierbij is ook de reden van bedrijfsverkleining nagegaan, de wijze waarop de grond is overgedragen (in eigendom of in pacht) en naar wie de afgestane grond gegaan is. Evenals in hoofdstuk III is er een "grondbalans" gegeven waarin de herkomst en bestemming van de grond naar bedrijfsgrootte vermeld is.

In hoofdstuk V is een overzicht gegeven van de vergrote land- en tuinbouwbedrijven (basis formulier C). Hierbij is getracht aansluiting te vinden bij de herkomst van de grond, zoals in hoofdstuk IV gevonden is.

Ten slotte zijn in hoofdstuk VI de prijzen (prijsklassen) van gekochte en verkochte grond behandeld. Het betreft hier slechts een gedeelte van alle grondtransacties in de periode mei 1970 tot mei 1971, nl. alleen wanneer wijzigingen in het grondgebruik gepaard gingen met eigendoms-overdracht van de grond. Gezien het geringe aantal waarnemingen en het benodigde aantal indelingen om grondprijzen te kunnen vergelijken (grondaanwending, gebied, familierelatie) zijn de prijzen in een afzonderlijk hoofdstuk behandeld.

Opzet van het onderzoek

Als uitgangspunt van het onderzoek is de landbouwtelling van het CBS van mei 1970 genomen. Met behulp van een steekproef uit deze landbouwtelling zijn de veranderingen in het grondgebruik onderzocht. Deze steekproef omvat ca. 11 000 bedrijven, waarbij de trekkingsdichtheid afhankelijk was van de bedrijfsoppervlakte. Van de bedrijven met een oppervlakte kleiner dan 5 ha is er 1 op de 20 bedrijven getrokken (5%), van de bedrijven tussen 5 ha en 100 ha is er 1 op de 10 bedrijven getrokken (10%), terwijl de bedrijven van 100 ha en groter allemaal zijn opgenomen.

De veranderingen in het grondgebruik zijn gesignaleerd door de bedrijfsoppervlakte van de steekproefbedrijven in mei 1970 te vergelijken met de bedrijfsoppervlakte van dezelfde bedrijven in mei 1971. Voor zover er mutaties voorkwamen in de bedrijfsoppervlakte 1) zijn de bedrijven onderzocht. Niet onderzocht zijn de bedrijven waarvan de mutaties

- een tijdelijk karakter hebben i.v.m. rullverkaveling;
- ontstaan zijn door veranderingen in zaaiklaar verhuurd land of deelbouw.

1) Mutaties die betrekking hebben op minder dan 25 aren landbouwgrond of minder dan 10 aren tuingrond zijn buiten beschouwing gelaten.

In totaal zijn er in de periode mei 1970 tot mei 1971 ca. 2 000 steekproefbedrijven met oppervlaktemutaties. Deze mutaties zijn in drie categorieën verdeeld:

- gebruiksbeëindigingen, hetzij door overdracht, hetzij door opheffing van het bedrijf;
- bedrijfsverkleiningen;
- bedrijfsvergrotingen.

Buiten het onderzoek blijven bedrijven, die gesticht zijn uit nieuwe landbouwgrond (ontginning, landaanwinst).

De met deze mutaties samenvallende wijzigingen in de eigendom van de grond zijn ook onderzocht. Door de gevolgde wijze van benaderen blijven dan de volgende transacties buiten de waarneming:

- ruil of aankoop/verkoop van grond van even grote stukken;
- verkoop van de ene verpachter aan de andere verpachter;
- aankoop van de pachter van het door hem geëxploiteerde bedrijf;
- verkoop door de eigenaar-gebruiker van zijn bedrijf dat hij als pachter gaat exploiteren.

Verzameling van de gegevens

Voor de steekproefbedrijven waarop oppervlaktemutaties gedurende de periode mei 1970 tot mei 1971 zijn gesignaleerd zijn enquêteformulieren ingevuld. De verzameling van de benodigde gegevens is uitgevoerd door de districtbureauhouders van de STULM. Er zijn hiervoor drie soorten enquêteformulieren 1) gebruikt, nl.:

- formulier A: in te vullen bij gebruiksbeëindiging door de exploitant, waarbij het bedrijf is opgeheven of volledig overgedragen;
- formulier B: in te vullen bij verkleining van de bedrijfsoppervlakte;
- formulier C: in te vullen bij vergroting van de bedrijfsoppervlakte.

In geval van gebruiksbeëindiging door de exploitant (formulier A) is er tevens een formulier B ingevuld. Wanneer op hetzelfde bedrijf in de periode mei 1970 tot mei 1971 zowel de oppervlakte is verkleind als vergroot is er een B- en een C-formulier ingevuld.

Aggregatie van de verzamelde gegevens

Na controle van het verzamelde materiaal zijn de gegevens van de enquêteformulieren via de computer verwerkt. Hierbij zijn de gegevens van de steekproefbedrijven met behulp van wegingscijfers geaggregeerd, zodat er een totaalbeeld ontstaat van de grondmutaties die er op de land- en tuinbouwbedrijven van mei 1970 tot mei 1971 hebben plaatsgevonden.

1) In de bijlagen 1, 2 en 3 zijn de gebruikte enquêteformulieren opgenomen.

HOOFDSTUK III

BEDRIJFSOVERDRACHTEN EN BEDRIJFSOPHEFFINGEN

In dit hoofdstuk zijn alle land- en tuinbouwbedrijven, die niet door de exploitant (boer of tuinder) zijn voortgezet behandeld. Het zijn de bedrijven waarvan het gebruik is beëindigd, hetzij door bedrijfsoverdracht, hetzij door bedrijfsopheffing. De grond van deze bedrijven is als geheel of in gedeelten in de loop van de periode mei 1970 tot mei 1971 aan een of meer andere - al dan niet agrarische - gebruikers overgedragen.

In het geval dat de weduwe van een overleden boer of tuinder het bedrijf voortzet is er geen sprake van gebruiksbeëindiging. Ook samenvoegingen met een of meerdere andere bedrijven, waarbij de oorspronkelijke gebruikers (exploitanten) aanblijven, zijn hier buiten beschouwing gebleven.

Eveneens vallen buiten het begrip gebruiksbeëindiging, de veranderingen in rechtsvorm, waarbij de oorspronkelijke gebruiker aan de exploitatie blijft deelnemen, bv. omzetting van een eenmansbedrijf in een maatschap met zoon.

Het is niet mogelijk - door het niet goed overkomen van de vraagstelling op het enquêteformulier - om de bedrijven, waarvan het gebruik beëindigd is, te splitsen in bedrijfsoverdrachten en bedrijfsopheffingen. Wel is er bekend hoeveel grond er voor bedrijfsoverdracht bestemd is (§ 2).

§ 1. Reden van gebruiksbeëindiging

In de periode mei 1970 tot mei 1971 is het gebruik van 6 840 bedrijven door de exploitanten beëindigd; dit is 3,8% van het aantal land- en tuinbouwbedrijven per mei 1970. Het betreft 5 140 landbouwbedrijven en 1 700 tuinbouwbedrijven. 60% van de bedrijfshoofden heeft om natuurlijke redenen (gevorderde leeftijd, ziekte, invaliditeit of overlijden) het gebruik beëindigd; 29% heeft het bedrijf vrijwillig gestaakt, omdat het onvoldoende perspectieven bood (bedrijf niet lonend, niet goed te combineren met ander beroep of omdat er geen opvolger aanwezig was); de resterende 11% was of gedwongen het gebruik te beëindigen vnl. omdat de grond een niet-agrarische bestemming kreeg of staakten het bedrijf om andere redenen.

In tabel III.1.1 is een overzicht gegeven van de redenen van gebruiksbeëindiging.

Van de 1 310 "vrijwillig" gebruiksbeëindigers hebben er 1 160 een bedrijf dat kleiner is dan 20 ha. Twee derde van deze bedrijven zonder perspectief hebben een bedrijfsomvang die kleiner is dan 80 sbe. Ongeveer de helft van de bedrijfshoofden van deze bedrijven zonder perspec-

tief is jonger dan 50 jaar. "Vrijwillige" gebruiksbeëindigingen komen relatief veel in de noordelijke provincies voor, m.n. in Friesland. De vrijkomende grond van deze gestaakte bedrijven is vnl. gebruikt voor bedrijfsuitbreiding.

Bij de 680 "vrijwillige" gebruiksbeëindigers van tuinbouwbedrijven was ongeveer twee derde van de bedrijfshoofden ouder dan 50 jaar.

Tabel III.1.1 Redenen van gebruiksbeëindiging

	Aantal beëindigde bedrijven		
	totaal	landbouw	tuinbouw
Natuurlijke beëindiging			
- gevorderde leeftijd	3 040	2 540	500
- ziekte/invaliditeit	300	200	100
- overlijden	770	570	200
"Vrijwillige" beëindiging			
- het bedrijf was niet meer lonend	1 420	860	560
- niet goed te combineren met nieuw beroep	290	230	60
- geen opvolger in het gezin aanwezig	280	220	60
Gedwongen beëindiging en andere redenen			
- beëindiging van de pacht door verpachter	30	30	-
- grond kreeg niet-agrarische bestemming	290	130	160
- andere redenen	420	360	60
Totaal	6 840	5 140	1 700

Slechts een klein gedeelte van de boeren en tuinders die het gebruik van hun bedrijf beëindigd hebben bleef in de land- en tuinbouw werkzaam (7%). Parallel aan de redenen van gebruiksbeëindiging lopen de bezigheden van de ex- land- en tuinbouwers (49% rustend en 32% niet-agrarisch beroep of andere bezigheden), zie tabel III.1.2.

Tabel III.1.2 (Bezigheid) na gebruiksbeëindiging

	Totaal	Landbouwers	Tuinders
- rustend landbouwer/tuinder	3 380	2 840	540
- hoofdberoep landb./tuinder elders	240	180	60
- arbeider in land-/tuinbouw	260	60	200
- niet-agrarisch beroep	1 850	1 250	600
- andere bezigheid	340	240	100
- overleden bedrijfshoofden	770	570	200
Totaal	6 840	5 140	1 700

§ 2. Oppervlakte en bestemming van de grond van de bedrijven, waarvan het gebruik is beëindigd

De 6 800 bedrijven waarvan in 1970/71 het gebruik door de exploitant is beëindigd hebben een oppervlakte van 67 700 ha; hiervan heeft 64 200 ha betrekking op landbouwbedrijven en 3 500 ha op tuinbouwbedrijven. Van deze grond krijgt 4 500 ha een niet-agrarische bestemming en 6 000 ha gaat naar de S.B.L., naar agrarische bedrijven met een niet-persoonlijke ondernemingsvorm of de bestemming is nog niet bekend. De resterende 57 100 ha is aangewend voor bedrijfsovername (32 400 ha) en voor bedrijfsuitbreiding van bestaande bedrijven (24 700 ha).

Van de bedrijven waarop het gebruik beëindigd is die in hoofdzaak aangewend zijn voor bedrijfsovername en bedrijfsuitbreiding is 72% als geheel aan de nieuwe gebruiker overgedragen nl. ca. 3 700 landbouwbedrijven en ca. 1 200 tuinbouwbedrijven. Dat wil niet zeggen, dat het aantal transacties waarin deze bedrijven zijn overgedragen hiermee correspondeert. Het komt bv. voor dat een gedeelte van het bedrijf in eigendom is verkregen en een gedeelte gepacht wordt. Hierdoor ligt het aantal transacties waarbij deze bedrijven zijn overgedragen hoger. Bij de bedrijven die in gedeelten aan nieuwe gebruikers zijn overgedragen is het aantal transacties een veelvoud van het aantal betrokken bedrijven. Zo zijn er 1 130 beëindigde landbouwbedrijven in gedeelten overgedragen, via 3 600 transacties.

a. Bedrijfsovername

Landbouwbedrijven

In de loop van 1970/71 is er 31 100 ha landbouwgrond overgedragen aan nieuwe gebruikers die nog geen grond in gebruik hadden (zie tabel III, 2.1). Deze grond is afkomstig van 2 050 landbouwbedrijven, t.w. 1 080 weidebedrijven, 220 akkerbouwbedrijven, 500 gemengde bedrijven en 250 bedrijven met veel veredelingslandbouw. De grootte van deze bedrijven, gemeten in sbe, is als volgt:

< 40 sbe	350 bedrijven
40 - 60 sbe	220 "
60 - 80 sbe	290 "
80 - 100 sbe	360 "
100 - 160 sbe	500 "
> 160 sbe	300 "
Totaal	2 050 bedrijven

De overname van deze bedrijven is in 2 700 transacties geëffectueerd. Bij 2 270 transacties, die 27 700 ha omvatten, is het bedrijf als geheel overgenomen door één nieuwe gebruiker, zodat hier sprake is van bedrijfsoverdrachten. De overige grond - 3 400 ha - is via 430 transacties in gedeelten overgedragen, hetzij aan één gebruiker, hetzij aan verschillende gebruikers. Alleen in het laatste geval, waarbij de grond aan verschillende gebruikers is overgedragen, is er sprake van opheffing van

Tabel III. 2.1 Bestemming van de grond van bedrijven waarvan het gebruik beëindigd is (mei 1970 - mei 1971)

Gebruiksbeëindiging	Bestemming van de grond										
	aantal bedrijven (x 1 000)	overgedragen in trans-acties (x 1 000)	oppervlakte (ha)	bedrijfsnaam trans-acties (x 1 000)	oppervlakte (ha)	bedrijfsuitbreiding trans-acties (x 1 000)	S.B.L. niet-bekend trans-acties (x 1 000)	oppervlakte (ha)	niet-agrarisch trans-acties (x 1 000)	oppervlakte (ha)	
Landbouwbedrijven											
< 5 ha	1,3	1,8	3 800	0,4	800	1,1	2 200	0,2	500	0,2	300
5 - 10 ha	1,2	1,9	8 700	0,5	2 800	1,0	4 400	0,2	800	0,2	800
10 - 20 ha	1,8	3,1	26 000	1,2	13 100	1,2	8 000	0,4	3 000	0,2	2 000
20 - 30 ha	0,5	1,1	12 500	0,4	6 300	0,5	4 600	0,1	1 000	.	500
> 30 ha	0,3	0,4	13 200	0,2	8 100	0,2	4 000	.	400	.	600
Totaal	5,1	8,3	64 200	2,7	31 100	4,1	23 200	0,9	5 700	0,6	4 200
Waarvan naar (schoon)zoon				2,2	26 500	0,7	4 000				
Tuinbouwbedrijven											
< 5 ha > 15 sbe/ha	1,4	1,6	1 900	0,2	300	0,9	1 100	0,2	200	0,3	300
overige	0,3	0,3	1 600	0,2	1 000	0,1	400	.	200	.	.
Totaal	1,7	1,9	3 500	0,4	1 300	1,0	1 500	0,2	400	0,3	300
Waarvan naar (schoon)zoon				0,2	1 000	0,2	200				
Totaal generaal	6,8	10,2	67 700	3,1	32 400	5,1	24 700	1,1	6 100	0,9	4 500
Waarvan naar (schoon)zoon				2,4	27 500	0,9	4 200				

het oorspronkelijke bedrijf. Stel, dat de helft van de 3 400 ha overgenomen is door verschillende gebruikers, dan is er 29 400 ha aangewend voor bedrijfsoverdrachten.

De overgedragen grond gaat voor 85% (26 500 ha) naar de zoon of schoonzoon van het bedrijfshoofd dat het gebruik beëindigd heeft. Er blijft dus maar weinig grond van deze beëindigde bedrijven voor derden over, nl. 4 600 ha.

De grond, die aangewend is voor bedrijfsovername, is voornamelijk afkomstig van bedrijven waarvan het gebruik om natuurlijke redenen (leeftijd, ziekte, overlijden) beëindigd is. Bij de landbouwbedrijven is dit 27 500 ha van de 31 100 ha beschikbaar gekomen grond (zie tabel III. 2.2).

Tabel III. 2.2 Landbouwgrond bestemd voor bedrijfsovername

Opp.klassen van de overgenomen bedr.	Aantal bedrijven	Overgenomen in . . transacties	Opper-vlakte (ha)	W.v. naar (schoon)zoon	
				aantal transacties	oppervlakte (ha)
< 5 ha	340	400	800	240	600
5 - 10 ha	360	460	2 800	460	2 800
10 - 20 ha	900	1 240	13 100	1 020	10 600
20 - 30 ha	260	370	6 300	310	5 100
> 30 ha	190	230	8 100	210	7 400
Totaal	2 050	2 700	31 100	2 240	26 500
Redengebruiksbeëindiging					
Natuurlijke reden		2 410	27 500	2 150	25 000
"Vrijwillig"		140	1 300	-	-
Niet-agrarische bestemming					
overige reden		150	2 300	90	1 500

Tuinbouwbedrijven

Van de tuinbouwgrond is er in 1970/71 1 300 ha grond overgedragen aan nieuwe exploitanten, die nog geen grond in gebruik hadden (zie tabel III. 2.1). Deze grond is afkomstig van 340 tuinbouwbedrijven. Van deze grond is 1 000 ha aan de zoon of de schoonzoon van het ex-bedrijfshoofd gegaan. Van de totale grond bestemd voor bedrijfsoverdracht is 97% afkomstig van bedrijven, waarvan het gebruik om natuurlijke redenen (leeftijd, ziekte, overlijden), beëindigd is.

b. Bedrijfsuitbreiding

Van 2 270 landbouwbedrijven - met een gezamenlijke oppervlakte van 23 200 ha - is het gebruik beëindigd en de grond toegevoegd aan bestaande landbouwbedrijven (zie tabel III. 2.3). De overdracht van de grond vond

via 4080 transacties plaats. Van de beschikbaar gekomen grond is een klein gedeelte - 4000 ha - toegevoegd aan bedrijven van zoons of schoonzons. Deze grond komt van bedrijven die om natuurlijke redenen (leeftijd, ziekte, overlijden) gestaakt zijn. Wellicht is dit voornamelijk grond van bedrijven die al gedeeltelijk overgedragen waren aan de zoon of schoonzoon, zodat dit de laatste fase van de bedrijfsoverdracht betreft.

De opgeheven 2270 landbouwbedrijven komen zowel uit kleine als uit grotere oppervlakteklassen (tabel III.2.3). De grond is echter in hoofdzaak toegevoegd aan grotere bedrijven; 88% van de grond is gegaan naar bedrijven die groter dan 10 ha zijn.

Aan bestaande tuinbouwbedrijven is in de loop van 1970/71 1500 ha toegevoegd, afkomstig van bedrijven die het gebruik beëindigd hebben (tabel III.2.3). Het is grond van 900 opgeheven tuinbouwbedrijven. Evenals bij de landbouwbedrijven is ook hier maar weinig grond (200 ha) toegevoegd aan bedrijven van de zoon of de schoonzoon van de ex-bedrijfs-
hoofden.

§ 3. Wijze van overdracht van de grond (eigendom-pacht)

Landbouwbedrijven

Van de landbouwgrond die in 1970/71 beschikbaar kwam voor bedrijfs-
overname en -uitbreiding (in totaal 54400 ha) was 20200 ha (37%) pacht-
grond. Na overdracht aan de nieuwe gebruikers steeg de gepachte grond
tot 31300 ha (58%). Enerzijds werd eigendomsgrond omgezet in pacht-
grond (15800 ha), anderzijds was er een overgang van pachtgrond in ei-
gendomsgrond (4700 ha), zie tabel III.3.1.

Voor zover de grond van eigenaar gewisseld is en de grondgebruiker
partij was bij de koop of verkoop van grond is er naar de prijzen ge-
vraagd. De spreiding in de hoogte van de grondprijzen blijkt groot te zijn.
Voorts komt naar voren dat de prijzen van grond verkocht aan de zoon
of de schoonzoon aanzienlijk lager liggen dan de verkoopprijzen aan der-
den (zie verder hoofdstuk VI).

De toeneming van de gepachte oppervlakte ontstaat vnl. doordat er
bij bedrijfsovername een groot gedeelte van de eigendomsgrond in pacht
wordt gegeven aan beginnende boeren. Dit is voor bijna de helft van de
eigendomsgrond die bestemd is voor bedrijfsovername het geval. Het
betreft in hoofdzaak bedrijfsoverneming door de zoon of de schoonzoon.
Deze pacht heeft meestal een tijdelijk karakter. Het vergemakkelijkt de
financiering van nieuwe bedrijven aanzienlijk.

Voorts blijkt dat er een gedeelte van de eigendomsgrond van de ge-
staakte bedrijven, die aangewend wordt voor bedrijfsuitbreiding, verpacht
wordt aan de nieuwe exploitanten.

Er is een opmerkelijk verschil te constateren bij de grond van beëin-
digde bedrijven die gepacht was. Is deze grond bestemd voor overname
van de bedrijven dan blijft de pacht vrijwel gehandhaafd. Bij aanwending
van pacht-grond voor bedrijfsuitbreiding (10500 ha) blijkt hiervan 4300
ha door de nieuwe gebruiker als eigendomsgrond geëxploiteerd te wor-
den. Een gedeelte van deze grond was reeds eigendom van de nieuwe ex-
ploitant (35% van de transacties).

Tabel III. 2.3 Grond van landbouwbedrijven waarvan het gebruik beëindigd is, bestemd voor bedrijfsuitbreiding

Gebruiksbeëindiging	Toegevoegd aan bedrijven in grootteklasse							
	aantal bedrijven	overge- dragen in . . . trans- acties	totale opper- vlakte	< 5 ha ha trans- acties	5 - 10 ha ha trans- acties	10 - 20 ha ha trans- acties	20 - 30 ha ha trans- acties	> 30 ha ha trans- acties
< 5 ha	740	1 120	2 210	320 (260)	390 (200)	950 (440)	360 (180)	190 (40)
5 - 10 ha	620	1 040	4 370	130 (80)	490 (140)	2 590 (580)	700 (160)	460 (80)
10 - 20 ha	580	1 220	7 980	300 (60)	530 (80)	3 780 (660)	2 200 (280)	1 170 (140)
20 - 30 ha	220	540	4 640	110 (20)	60 (30)	2 140 (210)	1 350 (190)	980 (90)
> 30 ha	110	160	4 040	50 (10)	340 (10)	490 (30)	860 (40)	2 300 (70)
Totaal	2 270	4 080	23 240	910 (430)	1 810 (460)	9 950 (1 920)	5 470 (850)	5 100 (420)

Tabel III. 2.4 Overdracht van de grond van landbouwbedrijven waarvan het gebruik beëindigd is (in ha)

Grond bestemd voor	Bedrijfsvername		Bedrijfsuitbreiding	
	totaal	eigendom	gepacht	gepacht
Toestand na transacties				
- in eigendom	11 500	11 100	400	4 300
- in pacht	19 600	10 300	9 300	6 200
Totaal	31 100	21 400	9 700	10 500
Waarvan naar (schoon)zoon				
- in eigendom	10 100	9 800	300	-
- in pacht	16 400	9 400	7 000	1 500

Tuinbouwbedrijven

Van de beschikbare grond afkomstig van gebruiksbeëindigingen van tuinbouwbedrijven, die bestemd was voor bedrijfsovername en -uitbreiding, - in totaal 2 760 ha - bestond 2/3 gedeelte uit eigendomsgrond en was 1/3 gedeelte gepacht. Na overdracht aan de nieuwe exploitanten is de verhouding eigendomsgrond - gepachte grond ca. 50 - 50. Hier spelen ongeveer dezelfde tendenties een rol als bij de overneming van landbouwgrond. Bij bedrijfsovername wordt echter relatief minder eigendomsgrond (tijdelijk) verpacht dan bij de landbouwbedrijven voorkomt (zie tabel III.3.1).

Tabel III.3.1 Overdracht van de grond van tuinbouwbedrijven waarvan het gebruik beëindigd is (in ha)

Grond bestemd voor	Bedrijfsovername			Bedrijfsuitbreiding		
	totaal	eigendom	gepacht	totaal	eigendom	gepacht
Toestand na transacties						
- in eigendom	770	770	-	620	500	120
- in pacht	510	190	320	860	390	470
Totaal	1 280	960	320	1 480	890	590
W.v. aan (schoon)-zoon						
- in eigendom	600	600	-	175	140	35
- in pacht	400	80	320	75	70	5

HOOFDSTUK IV

DE VERKLEINDE BEDRIJVEN

In de periode mei 1970 tot mei 1971 zijn er 11 610 bedrijven (9 830 landbouwbedrijven en 1 780 tuinbouwbedrijven) met 36 600 ha verkleind. Van deze bedrijven hebben er 880 tevens 4 780 ha grond aangetrokken. In tabel IV.1 is hiervan een overzicht gegeven.

Tabel IV.1 Verkleinde bedrijven (en verkleinde tevens vergrote bedrijven)

	Totaal	Landbouw	Tuinbouw
Aantal verkleinde bedrijven	11 610	9 830	1 780
waarvan tevens vergroot	(880)	(870)	(10)
Aantal transacties van bedrijfsverkleining	14 210	12 170	2 040
Aantal transacties van bedrijfsvergroting	1 050	1 040	10
Oppervlakte grond in mei 1970 (ha)	152 180	143 170	9 010
Oppervl. van bedrijfsverkleining (-)	36 630	33 910	2 720
Oppervl. van bedrijfsvergroting (+)	4 780	4 760	20
Oppervlakte grond in mei 1971	120 330	114 020	6 310

§ 1. Redenen van bedrijfsverkleining en bestemming van de afgestoten grond

De verkleining van de bedrijven heeft verschillende redenen. De meest voorkomende reden van bedrijfsverkleining is het onttrekken van grond aan de agrarische bestemming (bij de landbouwbedrijven ruim 30% van de transacties en bij de tuinbouwbedrijven bijna 36% van de transacties). In tabel IV.1.1 zijn de redenen voor bedrijfsverkleining van de land- en tuinbouwbedrijven weergegeven. (Zie tabel IV.1.1 op blz. 23)

Van de oppervlakte van 36 600 ha waarmee de bedrijven zijn verkleind, heeft ruim 28% betrekking op grond die aan de agrarische bestemming onttrokken is, dit is ca. 7% van de bedrijfsoppervlakte (per mei 1970) van de verkleinde bedrijven. Het grootste aandeel in de bedrijfsoppervlakteverkleining, 47%, is bestemd voor bedrijfsuitbreiding van andere bedrijven. Ook is er nog bijna 18% van de bedrijfsverkleiningen aangewend voor vestiging van nieuwe bedrijven. In tabel IV.1.2 is, zowel voor de landbouwbedrijven als voor de tuinbouwbedrijven de bestemming van de grond, waarmee de bedrijven verkleind zijn, aangegeven.

Tabel IV.1.1 Redenen van bedrijfsverkleining (per transactie)

	Landbouwbedrijven		Tuinbouwbedrijven	
	aantal transacties	%	aantal transacties	%
De grond kreeg een niet-agrarische bestemming	3 875	31,8	770	37,7
De verpachter beëindigde het pachtcontract	2 105	17,3	220	10,8
De leeftijd, de gezondheid of overlijden van één v/d partners	1 210	9,9	280	13,7
De gebruiker had de grond niet meer nodig i.v.m. specialisatie	890	7,3	250	12,2
Grond afgestaan t.g.v. de (schoon)zoon	380	3,1	40	2,0
Part-time farming	300	2,5	20	1,0
Andere redenen	3 413	28,1	461	22,6
Totaal	12 173	100,0	2 041	100,0

§ 2. Bedrijfsafsplitsing voor vestiging van nieuwe bedrijven

a. Landbouwbedrijven

Ten behoeve van bedrijfssplitsingen zijn er 940 landbouwbedrijven verkleind in 1 110 transacties. Het betreft hier transacties waarbij de nieuwe exploitant voordien geen grond in gebruik had. Een verdeling naar leeftijdsklasse van de nieuwe gebruikers is in tabel IV.2.1 gegeven.

Tabel IV.2.1 Leeftijd van de gebruikers van de nieuwe bedrijven

Leeftijdsklasse	Aantal transacties
20 - 29 jaar	590
30 - 39 jaar	190
40 - 49 jaar	100
50 - 54 jaar	70
55 - 59 jaar	-
60 jaar en ouder	160
Totaal	1 110

Het blijkt dat het grootste gedeelte van de nieuwe gebruikers jong is; 70% is jonger dan 40 jaar. Veelal is de nieuwe gebruiker familie van de vorige gebruiker; dit is bij 65% van de transacties het geval. Bij ongeveer de helft van alle transacties gaat de grond naar de zoon of schoonzoon van de vorige gebruiker.

4 Tabel IV.1.2 Verkleinde bedrijven (mei 1970 - mei 1971)

Verkleinde bedrijven	Bestemming van de grond											
	oppervlakteklasse			niet-agrarisch			S.B.L. + onbekend			afplitsing t.b.v.		
	aantal bedrijven	aantal transacties	oppervlakte	trans-acties	ha	trans-acties	ha	trans-acties	ha	trans-acties	ha	
Landbouwbedrijven												
< 5 ha	1 760	2 000	2 516	640	678	140	157	80	120	1 140	1 561	
5 - 10 ha	2 420	2 900	5 732	820	1 247	300	573	260	872	1 520	3 041	
10 - 20 ha	3 760	4 920	12 853	1 460	3 349	400	588	560	2 103	2 500	6 812	
20 - 30 ha	1 050	1 310	4 848	560	1 590	120	647	80	752	550	1 858	
30 - 40 ha	410	510	3 977	170	1 232	60	222	100	1 591	180	932	
> 40 ha	430	533	3 986	225	1 343	46	265	30	709	232	1 669	
Totaal	9 830	12 173	33 912	3 875	9 439	1 066	2 452	1 110	6 147	6 122	15 874	
Waarvan naar (schoon)zoon												
									540	3 538	2 034	
Tuinbouwbedrijven												
< 5 ha > 15 sbe/ha	1 000	1 100	722	420	259	60	20	120	61	500	382	
overige	781	941	1 996	350	688	61	64	90	297	440	947	
Totaal	1 781	2 041	2 718	770	947	121	84	210	358	940	1 329	
Waarvan naar (schoon)zoon												
									130	278	207	
Totaal generaal	11 611	14 214	36 630	4 645	10 386	1 187	2 536	1 320	6 505	7 062	17 203	

Na overdracht van de grond was het hoofdberoep bij het merendeel van de nieuwe gebruikers, nl. bij 690 van de 1 110 transacties, zelfstandig landbouwer.

De transacties voor de bedrijfssplitsing t.b.v. nieuwe bedrijven hebben voornamelijk betrekking op kleine oppervlakten, wat te zien is in tabel IV.2.2.

Uiteraard hangt de benodigde bedrijfsoppervlakte af van het bedrijfstype dat op de grond gevestigd wordt. Veelal zal het bedrijfstype hetzelfde zijn als dat waarvan de grond afgesplitst is. In tabel IV.2.3 zijn de bedrijfstypen vermeld, waarvan grond afgestaan is voor (beginnende) landbouwers, die nog geen grond in exploitatie hadden.

Tabel IV.2.2 Grootte van de overgedragen grond voor bedrijfssplitsing

Oppervlakteklasse	Aantal transacties
< 1 ha	180
1 - 2 ha	280
2 - 3 ha	100
3 - 4 ha	100
4 - 5 ha	70
5 - 10 ha	180
10 - 15 ha	100
≥ 15 ha	100
Totaal	1 110

Tabel IV.2.3 Bedrijven, die grond hebben afgestaan voor nieuwe bedrijven, gesplitst naar bedrijfstype

Bedrijfstype	Aantal bedrijven
Veredelingsbedrijf (>20 sbe/ha veredelingslandbouw)	40
Weidebedrijf	480
Bouwlandbedrijf	70
Gemengd bedrijf met veel veredeling (≥ 25% van de sbe's)	120
Overige gemengde bedrijven	230
Totaal	940

In vele gevallen kan het afstaan van de grond gezien worden als een begin van de overneming van het gehele bedrijf, m.n. wanneer de grond afgestaan wordt aan de zoon of de schoonzoon.

Wijze van overdracht van de grond

De oppervlakte grond die afgesplitst is van bestaande landbouwbedrijven voor nieuwe bedrijven beslaat 6 140 ha. Hiervan is 4 090 ha eigendomsgrond en 2 050 ha gepachte grond. In tabel IV. 2.4 is vermeld of deze grond in eigendom of in pacht is overgedragen.

Van de eigendomsgrond is ongeveer de helft aan de nieuwe gebruiker verpacht. Dit geldt ook voor de eigendomsgrond, die aan de zoon of de schoonzoon is overgedragen. De oorspronkelijke pachtgrond is voor het grootste gedeelte ook door de nieuwe gebruiker gepacht.

b. Tuinbouwbedrijven

Er hebben in de periode mei 1970 tot mei 1971 190 tuinbouwbedrijven via 210 transacties grond afgestaan van tuinders die nog geen grond in eigen exploitatie hadden.

Tabel IV. 2.4 Overdracht van grond van verkleinde landbouwbedrijven, bestemd voor nieuwe bedrijven (in ha)

	Totale oppervlakte	Was eigendom	Was gepacht
Toestand na transacties			
- in eigendom	2 460	2 150	310
- in pacht	3 680	1 940	1 740
Totaal	6 140	4 090	2 050
Waarvan naar (schoon)zoon			
- in eigendom	1 390	1 390	-
- in pacht	2 150	1 250	900

Het aantal steekproefbedrijven wat aan deze cijfers ten grondslag ligt bedraagt slechts 10, hiervan behoren er 7 (gewogen 140) tot de glasbedrijven. Door dit geringe aantal steekproefbedrijven is het weinig zeggend om verdere indelingen te maken, zoals in het vorenstaande bij de landbouwbedrijven is gedaan.

§ 3. Bedrijfsuitbreiding

Voor bedrijfsvergroting van land- en tuinbouwbedrijven is er middels ruim 7 000 transacties 17 200 ha grond van bestaande land- en tuinbouwbedrijven afgesplitst. Van deze grond is maar een betrekkelijk klein gedeelte aan de zoon of de schoonzoon overgedragen (ruim 2 200 ha) dit is 13% van de grond beschikbaar gesteld voor vergroting van bestaande land- en tuinbouwbedrijven.

De wijze van overdracht van deze grond is in tabel IV. 3.1 weergegeven.

Tabel IV. 3.1 Afsplitsing van grond van land- en tuinbouwbedrijven bestemd voor vergroting van andere bedrijven (in ha)

	Landbouwbedrijven			Tuinbouwbedrijven		
	totaal	was eigendom	was gepacht	totaal	was eigendom	was gepacht
Toestand na transacties						
- in eigendom	6 850	4 880	1 970	471	408	63
- in pacht	9 030	3 690	5 340	858	672	186
Totaal	15 880	8 570	7 310	1 329	1 080	249
Waarvan aan (schoon)zoon						
- in eigendom	140	40	100	99	99	-
- in pacht	1 890	1 190	700	108	108	-

Zowel bij de landbouwbedrijven als bij de tuinbouwbedrijven is een gedeelte van de eigendomsgrond verpacht aan andere landbouwers en tuinders voor bedrijfsvergroting.

Van de grond, die door de vorige gebruikers gepacht werd, is een gedeelte of in eigendom overgenomen door de nieuwe exploitanten of was al eigendom van de nieuwe exploitanten. In de meeste gevallen blijkt deze grond reeds eigendom van de nieuwe gebruiker te zijn, nl. bij ruim drie kwart van de hierop betrekking hebbende transacties.

Benadering via vergrote bedrijven

De grond bestemd voor bedrijfsvergroting van andere bedrijven is in het volgende hoofdstuk verder geanalyseerd. Bijna de helft van de grond die vrijkomt uit verkleinde bedrijven wordt aangewend voor bedrijfsvergroting. In hoofdstuk V is de basis van het onderzoek de vergrote land- en tuinbouwbedrijven in de periode mei 1970 - mei 1971. Het blijkt echter dat de oppervlakte grond beschikbaar gekomen van verkleinde en opgeheven bedrijven voor bedrijfsvergroting niet geheel overeenstemt met de herkomst van de grond van de vergrote bedrijven. Hierop wordt verder ingegaan in hoofdstuk V.

HOOFDSTUK V

DE VERGROTE BEDRIJVEN

De grond die beschikbaar komt voor bedrijfsvergroting is in hoofdzaak rechtstreeks afkomstig van bedrijven waarvan het gebruik beëindigd is en van verkleinde bedrijven. Verder komt er grond beschikbaar via de S.B.L., bij het definitief worden van ruilverkavelingen en uit aanwinst van nieuwe landbouwgrond.

In tabel V.1 is een totaal overzicht gegeven van de grondmutaties, waarbij enerzijds de beschikbaar gekomen grond uit gebruiksbeëindigingen en verkleinde bedrijven gesplitst is naar bestemming en anderzijds de oppervlakte gegeven is waarmee bestaande bedrijven zijn vergroot.

Het blijkt dat de totale oppervlakte beschikbare grond voor bedrijfsvergroting op basis van de vrijkomende grond van de verkleinde bedrijven en de gebruiksbeëindigingen vrij redelijk aansluit bij de bedrijfsuitbreiding op basis van de vergrote bedrijven.

Doch het aantal transacties, via welke deze bedrijfsvergrotingen gerealiseerd zijn, is op basis van de vergrote bedrijven 16 000, terwijl het er op basis van de verkleinde bedrijven c.q. bedrijven waarvan het gebruik beëindigd is 12 100 zijn. Voor een gedeelte van de vergrote bedrijven is de herkomst niet bekend. Dit kan betrekking hebben op grond die via de S.B.L. beschikbaar komt.

§ 1. Herkomst en bestemming van grond voor vergrote landbouwbedrijven

Bij vergelijking van de herkomst van de grond naar oppervlakte van de landbouwbedrijven blijken er grote verschillen te bestaan al naar gelang de vergrote bedrijven of de verkleinde bedrijven (c.q. gebruiksbeëindigingen) het uitgangspunt zijn. De grond zou volgens opgave van de vergrote bedrijven meer van kleinere bedrijven afkomstig zijn dan blijkt uit de bestemming van de beschikbare grond voor bedrijfsvergroting van de gebruiksbeëindigingen en de verkleinde bedrijven. Dit blijkt uit tabel V.1.1.

De afwijking van de herkomst van de grond voor bedrijfsvergroting kan een gevolg zijn van de volgende oorzaken:

- statistische verschillen door verschil in weging bij de aggregatie van de vergrote en de verkleinde bedrijven;
- het is mogelijk dat de vergrote bedrijven als oppervlakte van herkomst van de grond de bedrijfsgrootte van de verkleinde bedrijven na verkleining hebben opgegeven;
- het kan dat de bedrijfsgrootte van de bedrijven waar de grond heen gaat en de bedrijfsgrootte van de bedrijven waarvan de grond verkregen is niet exact bekend is.

Tabel V.1 Totaal grondmutaties (x 1 000)

	Aantal bedrijven		Aantal transacties		Oppervlakte (ha)				
	totaal	land- bouw	totaal	land- bouw	totaal	land- bouw			
Beschikbaar uit gebruiksbeëindigingen en verkleinde bedrijven	18,4	14,9	3,5	24,4	20,5	3,9	104,3	98,1	6,2
Bestemming									
- niet-agrarisch				5,6	4,5	1,1	14,8	13,6	1,2
- naar S.B.L. en onbekend				2,3	2,0	0,3	8,7	8,2	0,5
- nieuw bedrijf/bedrijfsvername				4,4	3,8	0,6	38,9	37,2	1,7
A - bedrijfsvergroting				12,1	10,2	1,9	41,9	39,1	2,8
w.v. uit - gebruiksbeëindigingen				5,1	4,1	1,0	24,7	23,2	1,5
- verkleinde bedrijven				7,0	6,1	0,9	17,2	15,9	1,3
Opp. waarmee bedrijven zijn vergroot (basis vergrote bedrijven)	14,6	12,9	1,7	16,9	15,0	1,9	46,5	43,7	2,8
- herkomst onbekend				0,9	0,8	0,1	2,2	2,0	0,2
B - afkomstig van bedrijven				16,0	14,2	1,8	44,3	41,7	2,6
verschil met A				+3,9	+4,0	-0,1	+2,4	+2,6	-0,2

Tabel V.1.1 Herkomst van grond bestemd voor bedrijfsvergroting van landbouwbedrijven

Grootteklasse van verkleinde en vergrote bedrijven	Oppervlakte afkomstig van		Oppervlakte bestemd voor	
	basis verkleinde bedrijven en gebruiksbeëindigingen	opgave van vergrote bedrijven	opgave van verkleinde bedrijven en gebruiksbeëindigingen	basis vergrote bedrijven
< 5 ha	3 800	9 000	2 500	3 500
5 - 10 ha	7 400	8 900	4 800	4 400
10 - 20 ha	14 800	12 200	16 600	18 900
20 - 30 ha	6 500	5 700	8 300	8 500
> 30 ha	6 600	5 900	6 900	8 400
onbekend	-	2 000		
Totaal	39 100	43 700	39 100	43 700

Vergrote bedrijven (basis vergrote bedr.)		Verschilvergroten verkleinde bedrijven											
Oppervlakteklassen		< 5 ha		5 - 10 ha		10 - 20 ha		20 - 30 ha		> 30 ha		totaal	
Aantal bedrijven (x 1 000)	Aantal trans- acties (x 1 000)	trans- acties	opper- vlakke	trans- acties	opper- vlakke	trans- acties	opper- vlakke	trans- acties	opper- vlakke	trans- acties	opper- vlakke	trans- acties (x 1 000)	opper- vlakke (x 1 000)
Landbouwbedrijven													
< 5 ha	1,5	1,7	3,5	380	430	240	380	440	1 180	80	230	60	270
5 - 10 ha	2,3	2,6	4,4	500	780	420	380	540	1 710	130	580	50	800
10 - 20 ha	6,1	7,1	18,9	980	1 670	1 400	4 080	1 820	6 880	380	2 780	130	1 090
20 - 30 ha	2,0	2,3	8,5	340	600	320	1 120	700	3 660	340	1 720	110	1 280
> 30 ha	1,0	1,3	8,4	80	290	180	840	220	1 360	160	1 190	220	3 220
Totaal	12,9	15,0	43,7	2 280	3 770	2 560	7 410	3 720	14 790	1 090	6 500	570	6 640
Tuinbouwbedrijven													
	1,7	1,9	2,8	1 620	1 780	200	530	120	190	10	30	10	300
Totaal algemeen	14,6	16,9	46,5	3 880	5 530	2 760	7 940	3 840	14 880	1 100	6 530	580	6 940
												10,2	39,1
												1,9	2,8
												12,1	41,8
												4,8	4,8
												1,0	1,0
												1,0	-0,4
												2,4	2,3
												0,5	0,2
												0,4	1,5
												4,8	4,6

Het lijkt - gezien de factoren die tot verschil in opgave van de herkomst van de grond van de vergrote bedrijven kunnen leiden - het meest juist om de herkomst van de grond van de voor bedrijfsvergroting afkomstige grond te baseren op de bedrijven waarvan het gebruik beëindigd is en de verkleinde bedrijven. Door op deze wijze de herkomst van de vergrote bedrijven vast te stellen verkrijgen we het volgende overzicht van de grondmutaties voor bedrijfsvergroting (tabel V.1.2).

De landbouwbedrijven, die hun oppervlakte hebben vergroot, - ca. 13 000 bedrijven - zijn gemiddeld met 3,4 ha uitgebreid. Naarmate de bedrijven groter zijn is er in het algemeen een grotere bedrijfsuitbreiding waar te nemen.

Meer dan de helft van de bedrijfsvergrotingen van de landbouwbedrijven is kleiner dan 2 ha. Dit is af te leiden uit tabel V.1.3, waarin de transacties voor bedrijfsvergroting zijn ingedeeld naar oppervlakteklasse.

Tabel V.1.3 Bedrijfsvergrotingen naar oppervlakteklasse

Oppervlakteklasse	Aantal transacties
< 1 ha	3 570
1 - 2 ha	4 430
2 - 3 ha	2 570
3 - 4 ha	1 530
4 - 5 ha	920
5 - 10 ha	1 300
> 10 ha	680
Totaal	15 000

Wijze van verkrijging

Een overzicht van de wijzen van verkrijging van de bedrijfsvergrotingen is in tabel V.1.4 gegeven. Hieruit blijkt dat 23 800 ha (55%) van de oppervlakte waarmee de bedrijven vergroot zijn via pacht verkregen is. Ongeveer de helft van deze bijgepachte grond was ook bij de vorige gebruiker pachtgrond. Dit is af te leiden uit de grond die verkregen is uit bedrijfsverkleiningen en gebruiksbeëindigingen. Hieruit is nl. 39 100 ha (zie tabel V.1) voor bedrijfsvergrotingen aangewend, waarvan 20 700 ha pachtgrond was. Na gebruiksoverdracht werd er van deze 20 700 ha door de nieuwe gebruikers 11 500 ha gepacht. (Zie tabel V.1.4 op blz. 33)

Slechts 5 300 ha (12%) van de oppervlakte waarmee de bedrijven zijn vergroot is afkomstig van de vader of schoonvader. Dit betreft 1 400 van de transacties. Bovendien hebben nog ca. 2 000 van de bedrijfsvergroten- de transacties betrekking op grond die van andere familieleden afkomstig is.

De ligging van de aangetrokken grond is in tabel V.1.5 weergegeven. Hieruit blijkt dat 83% van de grondtransacties voor bedrijfsvergroting door de boer als gunstig aangemerkt zijn, hoewel 61% van de transacties

Tabel V.1.4 Wijzen van overdracht van bedrijfsvergrotingen van landbouwbedrijven

	Totaal		Waarvan van (schoonvader)	
	trans-acties	oppervlakte (ha)	trans-acties	oppervlakte (ha)
In eigendom verkregen van vorige gebruiker	4 150	12 720	220	970
In eigendom verkregen van niet-gebruiker	1 160	3 430	60	220
Gepacht	8 320	23 820	1 100	4 110
Eigendom gebleven en teruggenomen van een pachter	620	1 730	20	40
Geen gegevens over vorige gebruiker bekend	760	2 000		
Totaal	15 010	43 700	1 400	5 340

betrekking hebben op grond die niet aan de huiskavel grenst. Mogelijk is de vraagstelling enigszins suggestief geweest, zodat de beoordeling niet geheel objectief is.

Tabel V.1.5 De ligging van de aangetrokken grond

	Aantal transacties	%
Grenzend aan de huiskavel	3 330	22
Niet aangrenzend, wel gunstig	9 200	61
Ongunstig	2 480	17
Totaal	15 010	100

§ 2. Herkomst en bestemming van grond voor vergrote tuinbouwbedrijven

Er zijn in totaal 1 700 tuinbouwbedrijven, die hun bedrijf middels 1 900 transacties met 2 800 ha hebben vergroot. Hiervan is 1 500 ha afkomstig van bedrijven waarvan het gebruik beëindigd is en 1 300 ha van verkleinde bedrijven.

De totale oppervlakte waarmee de tuinbouwbedrijven zijn vergroot, stemt overeen met de oppervlakte die afkomstig is van verkleinde en beëindigde tuinbouwbedrijven bestemd voor bedrijfsvergroting. Evenals bij de landbouwbedrijven het geval is blijken echter de oppervlakteklassen van de bedrijven van herkomst volgens de vergrote bedrijven niet

overeen te stemmen met de oppervlakteklassen volgens de verkleinde bedrijven en de gebruiksbeëindigingen. In tabel V.1.2 is voor de herkomst van de oppervlakte voor bedrijfsvergroting uitgegaan van de verkleinde bedrijven en de gebruiksbeëindigingen.

De bedrijfsvergrotingen van de tuinbouwbedrijven zijn voor een belangrijk gedeelte via pacht verkregen, zoals uit tabel V.2.1 blijkt.

Tabel V.2.1 Wijze van bedrijfsvergroting van tuinbouwbedrijven

	Trans-acties	Opper-vlakte (ha)
In eigendom verkregen van vorige gebruiker	550	1 080
In eigendom verkregen van niet-gebruiker	190	190
Gepacht	960	1 295
Eigendom gebleven, teruggenomen	90	90
Geen gegevens over vorige gebruiker bekend	120	175
Totaal	1 910	2 830

Slechts een betrekkelijk klein gedeelte van de vergrote bedrijfsoppervlakte (23%) is verkregen van de vader of de schoonvader.

Wat de ligging van de grond, waarmee de bedrijven uitgebreid zijn betreft, blijkt dat:

- 450 transacties betrekking hebben op grond, die grenst aan de huis-kavel;
- bij 1 110 transacties de grond niet aangrenzend is, doch wel gunstig gelegen is;
- terwijl bij 450 transacties de grond als ongunstig gelegen gekwalificeerd is.

Evenals bij de landbouwbedrijven kan ook hier de vraagstelling de beoordeling van de ligging van de niet aangrenzende kavels beïnvloed hebben.

HOOFDSTUK VI

DE GRONDPRIJZEN (PRIJSKLASSEN) VAN VERKOCHTE- EN AANGEKOCHE GROND

De exacte hoogte van de koop- en verkoopprijzen van grond is bij dit onderzoek niet gevraagd, omdat dit wellicht tot weigeringen aanleiding zou kunnen geven.

Er is slechts geïnformeerd naar de prijsklasse, waarin de gerealiseerde prijs lag. Deze prijzen zijn gevraagd in guldens per ha, exclusief de prijs van de inventaris en de overdrachtskosten. Er is alleen naar de prijsklasse van grond gevraagd, wanneer de geënqueteerde partij was bij de koop- of verkooptransactie.

a. Verkoopprijzen

De verkoopprijzen van grond hebben betrekking op de grond die verkocht is door de eigenaar-gebruiker bij opheffing, overdracht of verkleining van zijn bedrijf. In totaal hebben er in 1970/71 10 561 van deze verkooptransacties plaatsgehad (geaggregeerde totalen). Bij 1 734 transacties (16%) is er geen opgave van de verkoopprijsklassen verkregen. De verkooptransacties, waarvan de prijsklassen bekend zijn, kunnen als volgt gerubriceerd worden:

	Aantal transacties
- grond voor niet-agrarisch gebruik, bestemming niet bekend (o.a. S.B.L.) en niet-persoonlijke ondernemingsvormen	3 365
- grondverkoop voor bedrijfsstichting of -overname	1 510
- grondverkoop voor bedrijfsvergroting	3 952
Totaal	8 827

§ 1. Verkoopprijzen van grond bestemd voor niet-agrarisch gebruik, (nog) niet bekend en voor niet-persoonlijke ondernemingsvormen

De verkoop van eigen grond van opgeheven, overgedragen en verkleinde bedrijven voor niet-agrarisch gebruik, voor niet-persoonlijke ondernemingsvormen en waarvan de uiteindelijke bestemming nog niet vast staat (S.B.L.) omvat in 1970/71 3 948 transacties. Van 3 365 transacties zijn de klassen waarin de verkoopprijzen liggen bekend. In tabel VI.1.1 is een overzicht gegeven van de spreiding van de verkoopprijzen over de onderscheiden klassen. Hierbij zijn de prijzen gesplitst naar niet-agrarische bestemming en overige bestemmingen.

Bij de verkoop van grond voor niet-agrarische bestemming heeft 48% van de transacties meer dan f 17 500,- per ha opgebracht. Bij verkopen voor wegen, woningbouw of industrie ligt zelfs 55% van de transacties in de prijsklasse boven f 17 500,- per ha.

Tabel VI.1.1 Verkooprijzen van grond voor niet-agrarische doeleinden en overige bestemmingen

Prijsklasse gld./ha	Bestemming van de grond							
	niet-agrarisch						(nog) niet be- kend (S.B.L.) en niet-per- soonl.ondern.	
	bos- of re- creatie grond		wegen, wo- ningbouw industrie		totaal niet- agraris			
trans- acties	%	trans- acties	%	trans- acties	%	trans- acties	%	
< 4 000	20	4	-	-	20	1	-	-
4 000- 6 000	10	2	60	3	70	3	170	16
6 000- 8 000	90	16	50	3	140	6	270	25
8 000-10 000	40	7	221	13	261	11	240	23
10 000-12 500	130	23	150	8	280	12	240	23
12 500-15 000	90	16	170	10	260	11	10	1
15 000-17 500	40	7	140	8	180	8	20	2
≥17 500	142	25	961	55	1 103	48	101	10
Totaal	562	100	1 752	100	2 314	100	1 051	100
Onbekend	80		292		372		211	

§ 2. Verkooprijzen van grond bestemd voor bedrijfs- overname c.q. bedrijfsstichting

In tabel VI.2.1 zijn de verkooptransacties van grond bestemd voor bedrijfsovername c.q. bedrijfsstichting ingedeeld naar prijsklassen. Hierbij is een onderscheid gemaakt naar grond die gekocht is door de zoon of de schoonzoon en grond die gekocht is door anderen.

De verkooprijzen van grond die verkocht is aan de zoon c.q. de schoonzoon ligt over het algemeen lager dan de verkoopprijs aan andere agrariërs.

Zoblijkt uit tabel VI.2.1 dat de verkochte grond aan de zoon of schoonzoon bij 86% van de transacties beneden f 10 000,- per ha ligt, terwijl dit bij grond verkocht aan anderen voor 60% van de transacties geldt. Bij benadering ligt de verkoopprijs van grond aan de (schoon)zoon gemiddeld op f 7 600,- per ha en de verkoopprijs aan anderen gemiddeld op f 10 350,- per ha. Dit betekent dat de (schoon)zoon de grond gemiddeld ruim 26% goedkoper krijgt dan anderen.

De hier gegeven prijsklassen hebben betrekking op grond met gebouwen en verschillende categorieën grondaanwending. In tabel VI.2.2 zijn

Tabel VI.2.1 Verkooprijksklassen van grondtransacties bestemd voor bedrijfsvername, c.q. bedrijfsstichting in 1970/71

Oppervlakte prijsklasse (gld./ha) (x 1 000)	0 - 1 ha		1 - 3 ha		3 - 10 ha		≥ 10 ha		Totaal		In %	
	(schoon)- zoon		(schoon)- zoon		(schoon)- zoon		(schoon)- zoon		(schoon)- zoon		(schoon)- zoon	
	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren	ande- ren
< 4	20	-	20	-	-	-	-	-	40	-	4,0	-
4 - 6	40	-	120	140	-	130	20	430	20	42,5	4,0	4,0
6 - 8	-	20	60	50	40	210	30	320	130	31,7	26,0	26,0
8 - 10	-	-	20	50	50	10	20	80	150	7,9	30,0	30,0
10 - 12,5	-	40	20	-	-	-	-	20	100	2,0	20,0	20,0
12,5 - 15	-	-	-	-	-	-	20	-	40	-	8,0	8,0
15 - 17,5	-	-	20	-	-	-	-	20	-	2,0	-	-
≥ 17,5	40 1)	60 2)	60 3)	-	-	-	-	100	60	9,9	12,0	12,0
Totaal	100	120	320	240	90	350	90	1 010	500	100,0	100,0	100,0

1) Grond met vast glas.

2) Grond met vast glas (20 transacties); grond met gebouwen (20 transacties); combinaties van grondgebruik (20 transacties).

3) Grond met vast glas (20 transacties); grond met gebouwen (40 transacties).

Tabel VI.2.2 Verkooprijsklassen van grondtransacties bestemd voor bedrijfsvername en bedrijfssetichting, gesplitst naar grondgebruik in 1970/71

Prijsklasse gld./ha (x 1000)	Grond met gebouwen			Blijvend grasland			Boomgaard			Grond met vast glas			Overige grond zonder glas			Combinaties v. grondgebruik								
	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties	anderen trans- % acties	(schoon)zoon trans- % acties							
< 4	-	-	40	20	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-							
4 - 6	110	34	60	30	-	-	-	-	-	80	80	-	-	180	67	20	25							
6 - 8	110	34	30	24	100	50	80	62	20	33	-	-	-	20	25	90	33							
8 - 10	40	13	40	31	-	-	50	38	20	33	-	-	20	20	40	50	-	20	25					
10 - 12,5	20	6	20	15	-	-	-	-	-	40	100	-	20	50	-	-	-	20	25					
12,5 - 15	-	-	20	15	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	25	-	-						
15 - 17,5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	20	33	-	-	-	-	-	-	-						
≥ 17,5	40	13	20	15	-	-	-	-	-	60	100	20	50	-	-	-	-	20	25					
Totaal	320	100	130	100	200	100	130	100	60	100	40	100	60	100	40	100	100	80	100	270	100	100	60	100

daarom de totale grondverkoppen voor bedrijfsovername en bedrijfsstichting voor de verschillende categorieën grond gegeven, zodat een zuiverder vergelijking van de prijsverschillen tussen verkopen aan (schoon)zoons en anderen gemaakt kan worden. (Zie tabel VI.2.2 op blz. 38)

Hoewel het aantal waarnemingen per categorie grondverkoppen gering is, kan toch wel geconcludeerd worden dat in het algemeen voor de verschillende grondaanwendungen de zoon of de schoonzoon tegen lagere prijzen koopt dan de anderen. De prijs van grond en gebouwen die aan de (schoon)zoon verkocht zijn kan bij benadering berekend worden op 8330 per ha, terwijl anderen voor grond en gebouwen ca. f 11 150,- per ha betaald hebben.

§ 3. Grondverkoppen voor bedrijfsuitbreiding

In totaal zijn er van 3 952 verkooptransacties voor bedrijfsuitbreiding de prijsklassen bekend. Hiervan hebben slechts 310 transacties betrekking op verkopen aan de zoon of schoonzoon. Een aantal van de grondverkoppen vond plaats aan anderen dan de grondgebruikers.

Deze verkoopprijzen van de grond bestemd voor bedrijfsuitbreiding moeten overeenstemmen met de verkregen gegevens van de verkoopprijzen van de vergrote bedrijven, voor zover deze aangekochte grond verkregen is van de eigenaars-gebruikers. In tabel VI.3.1 zijn de verkoopprijsklassen van verkochte grond voor bedrijfsuitbreiding vergeleken met de koopprijsklassen van grondtransacties voor bedrijfsvergroting t.b.v. eigen gebruik.

Tabel VI.3.1 Verkoopprijsklassen van verkochte grond bestemd voor bedrijfsuitbreiding en aankooprijsklassen van grondaankopen van vergrote bedrijven gekocht van eigenaars-gebruikers

Prijsklasse (in gld./ha)	Verkochte grond voor bedrijfsuitbreiding		Aangekochte grond voor bedrijfsvergroting gekocht v. eigenaarsgebruikers	
	Aantal transacties	%	Aantal transacties	%
< 4 000	-	-	50	1
4 000 - 6 000	371	9	390	9
6 000 - 8 000	1 330	34	1 300	29
8 000 - 10 000	920	23	1 312	29
10 000 - 12 500	630	16	733	17
12 500 - 15 000	230	6	301	7
15 000 - 17 500	100	3	141	3
≥ 17 500	371	9	220	5
Totaal bekend	3 952	100	4 447	100
Onbekend	471			

Tabel VI.3.2 Prijsklassen van aangekochte grond voor bedrijfsvergroting naar vorige eigenaar

Vorige eigenaar prijsklasse (gld./ha)	(Schoon)vader			Anderen			Vorige aanwending			
	eigenaar/ gebruiker transacties %	eigenaar/niet- gebruiker transacties %	eigenaar/ gebruiker transacties %	eigenaar/ gebruiker transacties %	eigenaar/niet- gebruiker transacties %	onbekend transacties %	totaal transacties %			
< 4000	-	-	50	1,2	20	1,7	21	14,9	91	1,6
4000 - 6000	100	37,1	290	6,9	110	9,4	20	14,2	520	8,9
6000 - 8000	90	33,3	1210	29,0	361	30,9	10	7,1	1711	29,4
8000 - 10000	20	7,4	1292	30,9	360	30,9	20	14,2	1702	29,2
10000 - 12500	20	7,4	713	17,1	131	11,2	20	14,2	904	15,5
12500 - 15000	-	-	301	7,2	75	6,4	-	-	376	6,4
15000 - 17500	-	-	141	3,4	50	4,3	-	-	191	3,3
≥17500	40	14,8	180	4,3	60	5,2	50	35,4	330	5,7
Totaal	270	100,0	4177	100,0	1167	100,0	141	100,0	5825	100,0

Tabel VI.3.3 Prijsklassen van aangekochte grond voor bedrijfsvergroting, gesplitst naar grondgebruik

Prijsklassen (gld./ha)	Blijvend grasland		Boomgaard		Grond met vast glas		Overige grond zonder glas		Combinaties van grondgebruik		Grond met gebouw	
	transacties	%	transacties	%	transacties	%	transacties	%	transacties	%	transacties	%
< 4 000	80	2,3					11	0,7				
4 000 - 6 000	340	9,9					160	10,1			20	15,3
6 000 - 8 000	990	28,8					501	31,8	170	37,5	50	38,2
8 000 - 10 000	1 120	32,5	30	24,8	20	20,0	392	24,9	110	24,2	30	22,9
10 000 - 12 500	620	18,0	40	33,0			153	9,7	60	13,2	31	23,6
12 500 - 15 000	172	5,0	10	8,3			160	10,1	34	7,5		
15 000 - 17 500	20	0,6	41	33,9			90	5,7	40	8,8		
≥ 17 500	100	2,9			80	80,0	110	7,0	40	8,8		
Prijs bekend	3 442	100,0	121	100,0	100	100,0	1 577	100,0	454	100,0	131	100,0
Prijs onbekend	263		-		-		91		33		20	
Totaal	3 703		121		100		1 668		487		151	

Het blijkt dat de prijsklassen verkregen via de beide benaderingswijzen in grote lijnen parallel lopen. Hierbij moet aangetekend worden dat de prijsklassen van de verkochte grond voor bedrijfsuitbreiding inclusief de verkopen zijn aan kopers-niet-gebruikers, terwijl er bovendien van 471 verkooptransacties de prijsklassen niet bekend zijn.

In het volgende zullen de aankooprijzen van grond voor bedrijfsvergroting verder geanalyseerd worden.

b. Aankooprijzen

De grondaankopen voor bedrijfsvergroting (in totaal 6 232 transacties, waarvan 5 825 met bekende prijsklassen) zijn voor zover bekend in tabel VI.3.2 ingedeeld naar de vorige eigenaar, t.w. (schoon)vader of anderen en hierbinnen naar eigenaar-gebruiker en naar eigenaar niet-gebruiker.

Het aantal grondaankopen van de (schoon)vader is te gering om een prijsverschil van deze transacties t.o.v. grondaankopen van anderen te kunnen vaststellen. De spreiding in de prijzen van grondaankopen van anderen, die eigenaar-gebruiker waren en van anderen, die eigenaar niet-gebruiker waren is in grote lijnen hetzelfde.

De prijsklassen van de aangekochte grond zijn in tabel VI.3.3, gesplitst naar grondgebruik weergegeven.

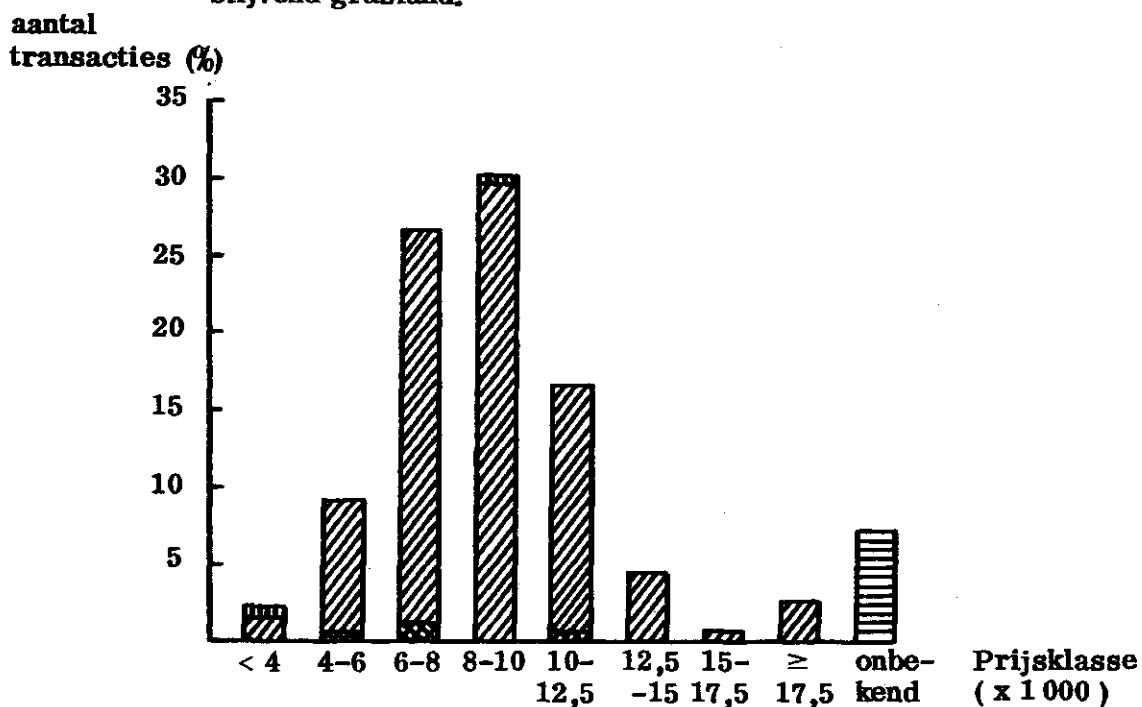
De toegevoegde grond bestaat vnl. uit blijvend grasland en overige grond zonder glas. Dit laatste betreft vnl. bouwland. Bij benadering zijn de gemiddelde kooprijzen van blijvend grasland en overige grond zonder glas berekend op resp. f 8 865,- per ha en f 9 728,- per ha. Bij de overige grond zonder glas (bouwland) is de koopprijs van ca. 23% van de transacties meer dan f 12 500,- per ha. De spreiding van de kooprijzen van blijvend grasland en overige grond zonder glas is in grafiek VI.1 in beeld gebracht.

§ 4. Prijzen van aangekochte grond naar oppervlakteklasse

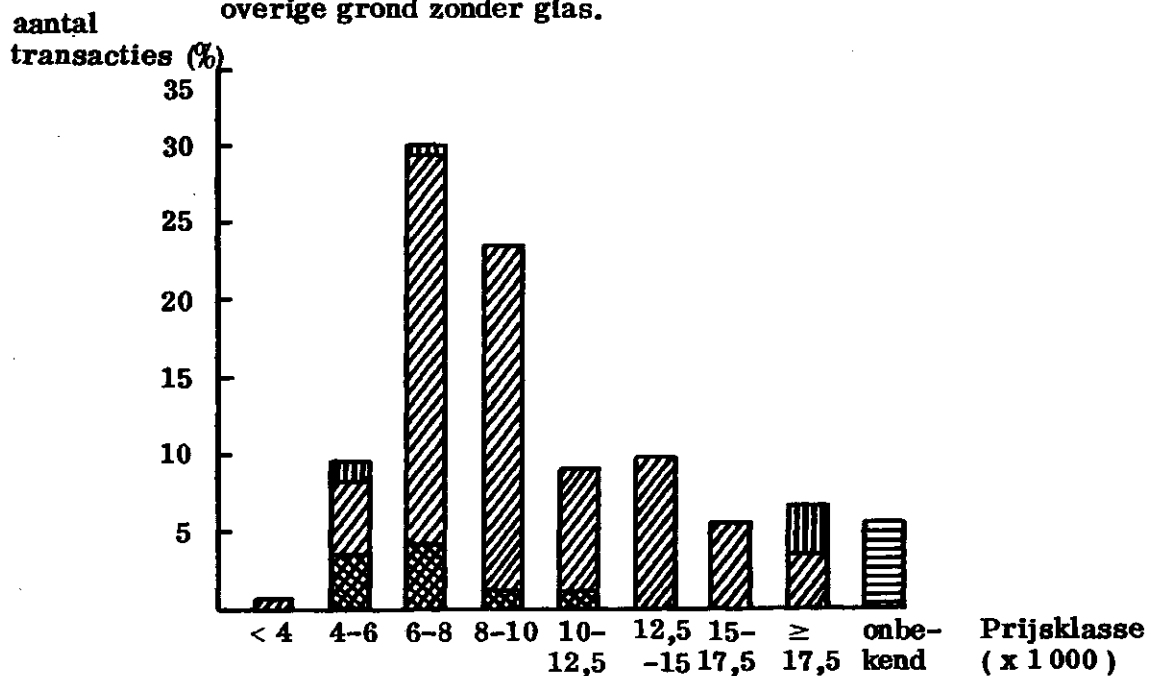
In tabel VI.4.1 zijn van de meest voorkomende aangekochte gronden - blijvend grasland en overige grond zonder glas (bouwland) - de prijzen gesplitst naar oppervlakteklasse. De aankooptransacties hebben voor het merendeel betrekking op kleine stukken grond. De prijzen van de meeste transacties liggen gespreid tussen f 6 000,- en f 12 500,- per ha. Van alle aangekochte stukken blijvend grasland liggen ca. 80% van de prijzen tussen deze grenzen. (Zie tabel VI.4.1 op blz. 44)

Dit is ook het geval bij de grotere stukken toegevoegd bouwland. Hoge aankooprijzen van toegevoegde grond hebben meestal betrekking op kleine stukken grond.

Frequentieverdeling naar prijsklasse van de herkomst van het aan het bedrijf toegevoegde blijvend grasland.

Frequentieverdeling naar prijsklasse van de herkomst van de aan het bedrijf toegevoegde overige grond zonder glas.

- herkomst onbekend
- van anderen
- van (schoon-)vader
- prijs onbekend

Tabel VI. 4.1 Prijsklassen van aangekocht grasland en bouwland gesplitst naar oppervlakteklasse

Prijsklassen (gld./ha)	Blijvend grasland. Oppervlakte aangekochte grond				Overige grond zonder glas (bouwland)			
	Oppervlakte aangekochte grond		Oppervlakte aangekochte grond		Oppervlakte aangekochte grond		Oppervlakte aangekochte grond	
	< 1 ha	1 - 3 ha	3 - 10 ha	≥ 10 ha	< 1 ha	1 - 3 ha	3 - 10 ha	≥ 10 ha
Aantal transacties	770	1 680	881	111	540	701	281	55
(in procenten)								
< 4 000	-	4	2	-	-	1	-	2
4 000 - 6 000	4	11	11	18	9	14	-	18
6 000 - 8 000	31	27	30	36	28	34	36	20
8 000 - 10 000	26	33	37	36	17	26	39	20
10 000 - 12 500	22	18	15	9	15	6	4	40
12 500 - 15 000	10	5	-	1	18	6	7	-
15 000 - 17 500	3	-	-	-	7	1	14	-
≥ 17 500	4	2	5	-	6	12	-	-
Totaal	100	100	100	100	100	100	100	100

Tabel VI. 5.1 Prijsklassen van aangekocht grasland en bouwland gesplitst naar regio

Prijsklasse (gld./ha)	Blijvend grasland				Overige grond zonder glas (bouwland)			
	Blijvend grasland		Overige grond zonder glas (bouwland)		Overige grond zonder glas (bouwland)		Overige grond zonder glas (bouwland)	
	Noord	Zuid	West	Totaal	Noord	Oost	Zuid	West
Aantal transacties	960	1 540	693	512	416	211	600	441
(in procenten)								
< 4 000	2	-	6	4	-	-	2	-
4 000 - 6 000	21	6	3	6	10	-	20	-
6 000 - 8 000	56	13	30	8	60	15	28	11
8 000 - 10 000	15	43	16	41	17	57	23	14
10 000 - 12 500	4	19	25	21	8	9	8	12
12 500 - 15 000	2	7	6	2	2	9	7	20
15 000 - 17 500	-	1	-	-	-	-	7	11
≥ 17 500	-	2	4	8	-	10	5	14
Onbekend	-	9	10	10	3	-	-	18

§ 5. Regionale indeling van de prijzen van aangekochte grond

Voor blijvend grasland en grond zonder glas zijn de aankooprijzen per regio (Noord, Oost, Zuid, West) 1) gegeven. Tabel VI. 5.1 geeft hiervan een overzicht. Voorts is in de bijlagen 4 t/m 11 per regio een splitsing van de prijsklassen naar verkoper en naar oppervlakte gegeven.

In alle regio's is de spreiding van de prijzen van de aangekochte grond groot. We kunnen echter constateren dat er in het Noorden relatief meer lagere prijzen voorkomen dan in de andere regio's. Van de aangekochte stukken grasland ligt hier 79% beneden f 8 000,-/ha en van de aangekochte overige grond zonder glas (bouwland) 70%. Ook in het Zuiden komen er veel prijzen voor beneden de f 8 000,- grens; voor aangekocht grasland en bouwland resp. 39% en 50%.

1) De regio's zijn als volgt samengesteld:
Noord: Groningen, Friesland, Drenthe
Oost : Overijssel, Gelderland
Zuid : Brabant en Limburg
West : Noord-Holland, Zuid-Holland, Utrecht, Zeeland.

A

**ONDERZOEK NAAR VERANDERINGEN IN GEBRUIK
EN IN EIGENDOM VAN LANDBOUWGROND**

CONRADKAD
DEN HAA
TEL 070 - 61

Opgeheven of volledig overgedragen bedrijven
in de periode 1 mei 1970 - 1 mei 1971

Registratienummer	Beroepscode		Leeftijd 1970	Opp. cultuurgr.		Controle- getal	Aantal transact.
	1970	1971		1970	1971		

1. Waarom is het bedrijf door de vorige gebruiker (= de gebruiker van 1 mei 1970) beëindigd of overgedragen?
- Zo nodig meer dan één getal opnemen
- 1 = gevorderde leeftijd
 - 2 = ziekte/invaliditeit
 - 3 = overlijden
 - 4 = vond het bedrijf niet meer lonend
 - 5 = niet goed te combineren met het nieuwe beroep
 - 6 = geen opvolger in het gezin aanwezig
 - 7 = beëindiging van de pacht door de verpachter
 - 8 = grond kreeg niet agrarische bestemming
 - 9 = andere redenen, namelijk _____
-
2. Wat ging de vorige gebruiker na de bedrijfsovergang doen?
- 11 = hoofdberoep landbouwer/tuinder elders
 - 12 = rustend landbouwer/tuinder
 - 13 = zelfstandig loonwerker
 - 14 = arbeider in land-/tuinbouw
 - 15 = arbeider op loonwerkbedrijf
 - 16 = niet agrarisch beroep
 - 17 = andere bezigheid, namelijk _____
-
3. Het bedrijf is:
- 21 = volledig opgeheven (d.w.z. niet als zelfstandige eenheid voortgezet)
 - 22 = als geheel overgedragen aan andere gebruiker
 - 23 = in gedeelten overgedragen
-
4. Indien het bedrijf is opgeheven (code 21), hoe is dit gebeurd?
- 31 = met behulp van het O.- en S.-fonds
 - 32 = door afkoop van (potentiële) toedelingsrechten in een ruilverkaveling
 - 33 = op andere wijze

ook invullen formulier B

B ONDERZOEK NAAR VERANDERINGEN IN GEBRUIK EN IN EIGENDOM VAN LANDBOUWGROND CONRADKADE 175 DEN HAAG TELEFOON 070 - 01 41 01			
Verkleining 1) van de bedrijfsoppervlakte in de periode 1 mei 1970 - 1 mei 1971			
Registratienummer	Periode 1970-1971	Leeftijd 1970-1971	Opp.cultuurgr. 1970-1971
Aantal transact.			
Controle-getal			
Transactiecode			
AFGESTOTEN GROND			
1. Afgestoten grond in aren			
2. De grond:	101 = was gepachte grond		
	102 = is afgestoten, maar in eigendom van de gebruiker van 1 mei 1970 gebleven		
	103 = is ook in eigendom overgegaan naar de nieuwe gebruiker		
	104 = is in eigendom overgedragen aan een ander dan de nieuwe gebruiker (al of niet landbouwer/tuinder)		
3. De grond was:	111 = blijvend grasland		
	112 = boomgaard		
	113 = grond met vast glas		
	114 = overige grond zonder glas		
	115 = grond met gebouwen		
4. De ligging van de grond was:	121 = grenzend aan de huiskavel		
	122 = niet aangrenzend, wel gunstig		
	123 = ongunstig		
5. Waarom werd de grond afgestoten?	131 = de gebruiker had de grond niet meer nodig in verband met specialisatie		
	132 = de grond kreeg een niet agrarische bestemming		
	133 = de verpachter beëindigde het pachtcontract		
	134 = bedrijfsopheffing		
	135 = overdracht van het gehele bedrijf		
	136 = andere redenen, namelijk		
6. Aanwending van de grond:	141 = (voor andere aanwending 3)		
	142 = (deel van) een nieuw land-/tuinbouwbedrijf		
	143 = toegevoegd aan een bestaand land-/tuinbouwbedrijf		
	144 = bus- of recreatiegrond		
	145 = bestemd voor wegen, woningbouw, industrie		
	146 = gebruikt voor		
1) Verhuur van zaakbaar land en duelpacht wordt niet als bedrijfsverkleining beschouwd. 2) Indien ook een A-formulier is ingevuld, dan vraag 4 overslaan. 3) Code 141 is alleen mogelijk van toepassing. Indien ook een A-formulier is ingevuld.			

ALLEEN BIJ CODE 141, 142 EN 143	
7. Mag worden verwacht, dat deze afgestoten grond binnen 10 jaar een niet agrarische bestemming krijgt?	151 = ja 152 = neen
NIEUWE GEBRUIKER	
8. Leeftijdsklasse bij de overdracht?	161 = 20-29 jaar 162 = 30-39 jaar 163 = 40-49 jaar 164 = 50-54 jaar 165 = 55-59 jaar 166 = 60 jaarenouder
9. De nieuwe gebruiker is van de vorige gebruiker:	171 = vader of schoonvader 172 = zoon of schoonzoon 173 = ander familielid 174 = geen familielid
10. De nieuwe gebruiker was vóór de overdracht:	181 = landbouwer/tuinder als hoofdberoep 182 = landbouwer/tuinder als nevenbberoep 183 = geen zelfstandig landbouwer/tuinder
11. Was zijn hoofdberoep na de overdracht dat van zelfstandig landbouwer/tuinder?	191 = ja 192 = neen
12. Hoeveel land/tuinbouwgrond had hij vóór de overdracht reeds in gebruik? (in aren)	
13. De nieuwe gebruiker van de grond:	201 = was vóór de gebruiksoverdracht ook reeds eigenaar 202 = is thans levende eigenaar van de grond geworden 203 = heeft de grond gepacht
ALLEEN ALS DE GROND VAN EIGENAAR VERANDERDE (codes 103 en 104)	
14. Do overdracht geschiedde na:	211 = onderhandse verkoop 212 = openbare verkoop 213 = onteigening bij vonnis 214 = erfentis/onverdeelde boedel 215 =
15. Verkoopprijs (zonder inventaris en zonder overdrachtkosten):	a. bedrag per ha b. totale bedrag
ALLEEN ALS DE NIEUWE EIGENAAR NIET DE NIEUWE GEBRUIKER IS (code 104)	
16. De nieuwe eigenaar (niet levensgebruiker):	221 = hoofdberoep landbouwer/tuinder 222 = nevenbberoep landbouwer/tuinder 223 = rustend landbouwer/tuinder 224 = een andere particulier 225 = de S. R. L. 226 = een overheidslid 227 = een institutionele belegger 228 = een kerkgenootschap 229 =
17. De nieuwe eigenaar is van de vorige eigenaar:	231 = vader of schoonvader 232 = zoon of schoonzoon 233 = ander familielid 234 = geen familielid

ONDERZOEK NAAR VERANDERINGEN IN GEBRUIK EN IN EIGENDOM VAN LANDBOUWOROND				CONRADKADE 175 DEN HAAG TELEFOON 000 - 61 41 81	
Vergroting 1) van de bedrijfsoppervlakte in de periode 1 mei 1970 - 1 mei 1971					
Registratienummer	Periodecode 1970 1971	Leeftijd 1970 1971	Opp.cultuurkt. 1970 1971	Controle- getal	Aantal transact.
Transactiecode					
TOEGEVOEGDE GROND					
1. De toegevoegde grond in aren					
2. De grond is:	301 = in eigendom verkregen van de vorige gebruiker/eigenaar 302 = in eigendom verkregen van eigenaar niet tevens gebruiker 303 = gepacht 304 = eigendom, gebleven en terug genomen van een pachter				
3. De grond is:	311 = blijvend grasland 312 = boomgaard 313 = grond met vast glas 314 = overige grond zonder glas 315 = grond met gebouwen				
4. De ligging van de grond:	321 = grenzend aan de huiskavel 322 = niet aangrenzend, wel gunstig 323 = ongunstig				
VORIGE GEBRUIKER					
5. Leeftijdsklasse bij de overdracht:	331 = 20-29 jaar 332 = 30-39 jaar 333 = 40-49 jaar 334 = 50-54 jaar 335 = 55-59 jaar 336 = 60 jaar en ouder				
6. De vorige gebruiker is van de nieuwe gebruiker:	341 = vader of schoonvader 342 = zoon of schoonzoon 343 = ander familielid 344 = geen familielid				
7. Was zijn hoofdberoep of nevenberoep vóór de overdracht landbouwer/tuinder?	351 = ja 352 = neen				
8. Indien ja (351):	de oppervlakte van zijn bedrijf in aren heeft hij zijn bedrijf voortgezet? was zijn hoofdberoep na de overdracht: 361 = ja 362 = neen 371 = landbouwer/tuinder 372 = rustend landbouwer/tuinder 373 = een ander beroep				

1) Terugneming en huur van zaaitklaar land en decipacht worden niet als bedrijfsvergroting beschouwd.

Transactiecode	
9. ALLEEN ALS DE GROND EIGENDOM WERD (codes 301 en 302):	a. bedrag per ha b. totale bedrag
10. Hoe werd de grond verkregen?	381 = bij onderhandse verkoop 382 = bij openbare verkoop 383 = door vererving/boedelafdeling 384 = door rulling 385 = door schenking 386 = op andere wijze, namelijk
11. De vorige eigenaar was:	391 = hoofdberoep landbouwer/tuinder 392 = nevenberoep landbouwer/tuinder 393 = rustend landbouwer/tuinder 394 = een andere particulier 395 = de S.B.L. 396 = een overheidslichaam 397 = een institutionele belegger 398 = een kerkgenootschap 399 =
12. De vorige eigenaar is van de nieuwe eigenaar:	ALLEEN BIJ CODE 391, 392, 393 EN 394 401 = vader of schoonvader 402 = zoon of schoonzoon 403 = ander familielid 404 = geen familielid
13. De verpachter is:	ALLEEN ALS DE TOEGEVOEGDE GROND GEPACHT WORDT (code 303) 411 = hoofdberoep landbouwer/tuinder 412 = nevenberoep landbouwer/tuinder 413 = rustend landbouwer/tuinder 414 = een andere particulier 415 = de S.B.L. 416 = een overheidslichaam 417 = een institutionele belegger 418 = een kerkgenootschap 419 =
14. Had de verpachter vóór de overdracht de grond in eigen gebruik?	ALLEEN BIJ CODE 411, 412, 413 EN 414 421 = ja 422 = neen

BIJLAGE 4. Regionale verdeling van de aankopen van blijvend grasland naar prijsklasse en herkomst

Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader				Van anderen				Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker		totaal		eigenaar/ gebruiker		totaal		aantal		%	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
< 4000									20	2,1	20	2,1
4000 - 6000					170		200	20,8			200	20,8
6000 - 8000					390		540	56,2			540	56,2
8000 - 10000					110		140	14,6			140	14,6
10000 - 12500	20		20	2,1	20		20	2,1			40	4,2
12500 - 15000					20		20	2,1			20	2,1
15000 - 17500												
≥ 17500												
Onbekend												
Totaal	20		20	2,1	710		920	95,8	20	2,1	960	100,0
Oost												
Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader				Van anderen				Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker		totaal		eigenaar/ gebruiker		totaal		aantal		%	
	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%	aantal	%
< 4000												
4000 - 6000	20		20	1,3	40		70	4,5			90	5,8
6000 - 8000	20		40	2,6	120		160	10,4			200	13,0
8000 - 10000		20			520		640	41,6	20	1,3	660	42,9
10000 - 12500					260		300	19,5			300	19,5
12500 - 15000					80		100	6,5			100	6,5
15000 - 17500							20	1,3			20	1,3
≥ 17500					30		30	1,9			30	1,9
Onbekend												
Totaal	40		60	3,9	1050		1320	85,7	20	1,3	1540	100,0

BIJLAGE 4. Regionale verdeling van de aankopen van blijvend grasland naar prijsklasse en herkomst (vervolg)

50

Zuid

Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader		Van anderen		Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	aantal %	aantal %	aantal %	aantal %
< 4 000			20	20	40	5,8	40	5,8
4 000 - 6 000				20	20	2,9	20	2,9
6 000 - 8 000			160	50	210	30,3	210	30,3
8 000 - 10 000			90	20	110	15,9	110	15,9
10 000 - 12 500			140	30	170	24,5	170	24,5
12 500 - 15 000			20	20	40	5,8	40	5,8
15 000 - 17 500								
≥ 17 500			30		30	4,3	30	4,3
Onbekend							73	10,5
Totaal			460	160	620	89,5	693	100,0

West

Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader		Van anderen		Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	aantal %	aantal %	aantal %	aantal %
< 4 000			20		20	3,9	20	3,9
4 000 - 6 000			30		30	5,9	30	5,9
6 000 - 8 000			40		40	7,8	40	7,8
8 000 - 10 000			110	100	210	41,0	210	41,0
10 000 - 12 500			90	20	110	21,5	110	21,5
12 500 - 15 000			11	1	12	2,3	12	2,3
15 000 - 17 500			20	20	40	7,8	40	7,8
≥ 17 500							50	9,8
Onbekend								
Totaal			321	141	462	90,2	512	100,0

Aantal transacties: Noord 960 25,9%
 Oost 1 540 41,6%
 Zuid 693 18,7%
 West 512 13,8%

Regionale verdeling van de aankopen van blijvend grasland naar prijsklasse en grootteklasse

Noord

Prijsklasse gld./ha (x 1.000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal		
	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren
< 4	20	2,1	20	80	8,8	80	10	1,0	10	20	2,1	20	2,1	200	20,8	200	20,8	200
4 - 6	110	11,5	110	170	17,7	170	50	5,3	50	140	14,6	140	14,6	540	56,2	540	56,2	540
6 - 8	250	26,0	250	80	8,3	80	20	2,1	20	40	4,2	40	4,2	140	14,6	140	14,6	140
8 - 10	90	9,3	90	20	2,1	20				20	2,1	20	2,1	20	2,1	20	2,1	20
10 - 12,5	30	2,1	30															
12,5 - 15																		
15 - 17,5																		
≥ 17,5																		
Onbekend																		
Totaal	140	14,6	140	480	50,0	480	320	33,4	320	20	2,0	20	2,0	960	100,0	960	100,0	920

Oost

Prijsklasse gld./ha (x 1.000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal		
	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader andere- ren
< 4	10	0,6	10	60	3,9	60	20	1,3	20	20	1,3	20	1,3	90	5,8	90	5,8	70
4 - 6	40	2,6	40	110	7,2	110	90	5,9	90	30	1,9	30	1,9	200	13,0	200	13,0	160
6 - 8	140	9,1	140	350	22,7	350	170	11,1	170	170	11,1	170	11,1	660	42,9	660	42,9	640
8 - 10	60	3,9	60	190	12,4	190	50	3,2	50	50	3,2	50	3,2	800	19,5	800	19,5	300
10 - 12,5	40	2,6	40	60	3,9	60								100	6,5	100	6,5	100
12,5 - 15	20	1,3	20	10	0,6	10	20	1,3	20	20	1,3	20	1,3	20	1,3	20	1,3	20
15 - 17,5				100	6,5	100	20	1,3	20	20	1,3	20	1,3	30	1,9	30	1,9	30
≥ 17,5														140	9,1	140	9,1	140
Onbekend	20	1,3	20	860	57,2	860	310	20,1	290	20	1,3	20	1,3	1540	100,0	1540	100,0	60
Totaal	380	21,4	310	860	57,2	720	310	20,1	290	20	1,3	20	1,3	1540	100,0	1540	100,0	1320

Regionale verdeling van de aankopen van blijvend grasland naar prijsklasse en grootteklasse

Zuid

Prijsklasse gid./ha (x1 000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal		
	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader
< 4	4		20	40	5,8	40										40	5,8	40
4 - 6	20	2,9	20													20	2,9	20
6 - 8	80	11,5	80	70	10,1	70	40	5,8	40	20	2,9	20				210	30,3	210
8 - 10	20	2,9	20	50	7,2	50	40	5,8	40							110	15,9	110
10 - 12,5	90	13,0	90	70	10,1	70	10	1,4	10							170	24,5	170
12,5 - 15	40	5,8	40													40	5,8	40
15 - 17,5																		
≥ 17,5	30	4,3	30							1	0,1					30	4,3	30
Onbekend	20	2,9		22	3,2											73	10,5	
Totaal	300	43,3	280	260	37,5	230	112	16,2	90	21	3,0	20				693	100,0	620

West

Prijsklasse gid./ha (x 1 000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal		
	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader	to- taal	to- %	w.v. van (schoon)- vader
< 4	4		20	20	3,9	20										20	3,9	20
4 - 6	20	3,9	20													30	5,9	30
6 - 8	80	13,7	80	70	13,7	70	20	3,9	20	10	2,0	10				40	7,8	40
8 - 10	40	7,8	40	50	9,8	50	70	13,7	70	30	5,8	30				210	41,0	210
10 - 12,5				50	9,8	50	50	9,8	50							110	21,5	110
12,5 - 15				10	1,9	10	1	0,2	1	1	0,2	1				12	2,3	12
15 - 17,5																		
≥ 17,5	20	3,9	20	20	3,9	20										40	7,8	40
Onbekend	20	3,9		20	3,9											50	9,8	
Totaal	40	7,8	40	210	41,0	190	201	39,3	181	51	10,0	41	10	1,9	10	512	100,0	462

BIJLAGE 6. Regionale verdeling van de aankopen van overige grond zonder prijsklasse en herkomst

Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader			Van anderen			Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal	eigenaar/niet- gebruiker %	totaal aantal	eigenaar/ gebruiker aantal	eigenaar/niet- gebruiker %	totaal aantal	aantal	%	aantal	%
< 4000							1	0,2	1	0,2
4000 - 6000				10		20	20	4,8	40	9,6
6000 - 8000	10	2,4	10	190	40	230	230	55,3	250	60,1
8000 - 10000				62	10	72	72	17,3	72	17,3
10000 - 12500				32		32	32	7,7	32	7,7
12500 - 15000				10		10	10	2,4	10	2,4
15000 - 17500										
≥ 17500										
Onbekend										
Totaal	10	2,4	10	304	60	364	31	87,5	416	100,0

Prijsklasse (gld./ha)	Van (schoon)vader			Van anderen			Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal	eigenaar/niet- gebruiker %	totaal aantal	eigenaar/ gebruiker aantal	eigenaar/niet- gebruiker %	totaal aantal	aantal	%	aantal	%
< 4000										
4000 - 6000										
6000 - 8000				10		11	11	5,2	31	14,7
8000 - 10000				110	10	120	120	56,8	120	56,8
10000 - 12500					20	20	20	9,5	20	9,5
12500 - 15000				20		20	20	9,5	20	9,5
15000 - 17500										
≥ 17500										
Onbekend							20	9,5	20	9,5
Totaal			20	140	31	171	20	81,0	211	100,0

BIJLAGE 6. Regionale verdeling van de aankopen van overige grond zonder prijsklasse en herkomst (vervolg)

54 Zuid

Prijsklasse (gid./ha)	Van (schoon)vader			Van anderen			Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	totaal aantal %	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	totaal aantal %	aantal	%	aantal	%
< 4000				10		10	10	1,7	10	1,7
4000 - 6000	60		60	40	20	60	60	10,0	120	20,0
6000 - 8000				150	20	170	170	28,3	170	28,3
8000 - 10000	20		20	100	20	120	120	20,0	140	23,3
10000 - 12500		20	20	30		30	30	5,0	50	8,3
12500 - 15000				20	20	40	40	6,7	40	6,7
15000 - 17500				20	20	40	40	6,7	40	6,7
≥ 17500				20		20	20	3,3	30	5,0
Onbekend									10	1,7
Totaal	80	20	100	390	100	490	490	81,7	600	100,0

West

Prijsklasse (gid./ha)	Van (schoon)vader			Van anderen			Vorige aan- wending on- bekend		Totale grond- aankopen	
	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	totaal aantal %	eigenaar/ gebruiker aantal %	eigenaar/niet- gebruiker aantal %	totaal aantal %	aantal	%	aantal	%
< 4000										
4000 - 6000				10		10	10	2,2	50	11,3
6000 - 8000	40		40	50	10	60	60	13,6	60	13,6
8000 - 10000				30	21	51	51	11,6	51	11,6
10000 - 12500				80	10	90	90	20,4	90	20,4
12500 - 15000				40	10	50	50	11,3	50	11,3
15000 - 17500				20	20	40	40	9,1	60	13,6
Onbekend									20	4,5
Totaal	40		40	230	71	301	301	68,2	441	100,0

Aantal transacties: Noord 416 24,9%
 Oost 211 12,7%
 Zuid 600 36,0%
 West 441 26,4%

Regionale verdeling van de aankopen van overige grond zonder glas naar prijsklasse en grootteklasse

Noord

Prijsklasse gld./ha (x 1000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal					
	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren			
< 4																					
4 - 6	20	4,8		10	2,4	10							10	2,4				40	9,6	20	
6 - 8	50	12,0	40	130	31,3	10	120			60	14,4	60	10	2,4	10			250	60,1	10	230
8 - 10	20	4,8	20	1	0,2		1			40	9,6	40	10	2,4				72	17,3		72
10 - 12,5	10	2,4	10							10	2,4	10	20	4,8	20			32	7,7		32
12,5 - 15										10	2,4	10						10	2,4		10
15 - 17,5																					
≥ 17,5																					
Onbekend										1	0,3		10	2,4				11	2,7		
Totaal	100	24,0	70	141	33,9	10	131	111	26,7	110	50	60	14,4	4	1,0	3	416	100,0	10	364	

Oost

Prijsklasse gld./ha (x 1000)	0 - 1 ha			1 - 3 ha			3 - 10 ha			10 - 20 ha			≥ 20 ha			Totaal					
	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren	to- taal	%	w.v. van (schoon)- vader ren			
< 4																					
4 - 6	10	4,7	10	20	9,5	20												31	14,7	20	11
6 - 8				70	33,1		70			50	23,7	50						120	56,8		120
8 - 10																		20	9,5		20
10 - 12,5	20	9,5	20															20	9,5		20
12,5 - 15	20	9,5	20															20	9,5		20
15 - 17,5																					
≥ 17,5																		20	9,5		
Onbekend																					
Totaal	50	23,7	50	110	52,1	20	70	50	23,7	50	1	0,5	1	0,5	1	211	100,0	20	171		

Regionale verdeling van de aankopen van overige grond zonder prijsklasse en grootteklasse

Zuid

Prijsklasse gld./ha (x 1000)	0 - 1 ha		1 - 3 ha		3 - 10 ha		10 - 20 ha		≥ 20 ha		Totaal	
	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%
< 4	30	6,0	10	1,7	10	1,7	10	1,7	10	1,7	10	1,7
4 - 6	90	15,0	40	6,0	60	9,0	60	9,0	120	20,0	60	10,0
6 - 8	70	11,6	20	3,3	60	10,0	20	3,3	170	28,3	170	28,3
8 - 10	30	5,0	20	3,3	60	10,0	10	1,7	140	23,3	20	3,3
10 - 12,5	40	6,7	20	3,3	20	3,3	20	3,3	60	9,3	20	3,3
12,5 - 15	40	6,7	20	3,3	20	3,3	20	3,3	40	6,7	40	6,7
15 - 17,5	40	6,7	20	3,3	20	3,3	20	3,3	40	6,7	40	6,7
≥ 17,5	10	1,7	20	3,3	20	3,3	20	3,3	30	5,0	20	3,3
Onbekend												
Totaal	310	51,7	40	6,0	260	43,3	60	9,3	200	33,3	30	5,0

West

Prijsklasse gld./ha (x 1000)	0 - 1 ha		1 - 3 ha		3 - 10 ha		10 - 20 ha		≥ 20 ha		Totaal	
	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%	to- taal	%
< 4	30	6,8	20	4,5	20	4,5	20	4,5	60	11,3	40	7,3
4 - 6	50	11,3	50	11,3	10	2,3	10	2,3	60	13,6	10	2,3
6 - 8	20	4,5	20	4,5	20	4,5	11	2,5	51	11,5	51	11,5
8 - 10	40	9,1	40	9,1	10	2,3	10	2,3	90	20,5	90	20,5
10 - 12,5	40	9,1	10	2,3	10	2,3	40	9,1	50	11,4	50	11,4
12,5 - 15	40	9,1	40	9,1	40	9,1	40	9,1	60	13,6	60	13,6
15 - 17,5	20	4,5	40	9,1	40	9,1	40	9,1	60	13,6	60	13,6
≥ 17,5	50	11,3	30	6,8	30	6,8	30	6,8	60	13,6	60	13,6
Onbekend												
Totaal	130	22,0	220	43,3	170	33,3	61	11,3	441	100,0	50	9,3